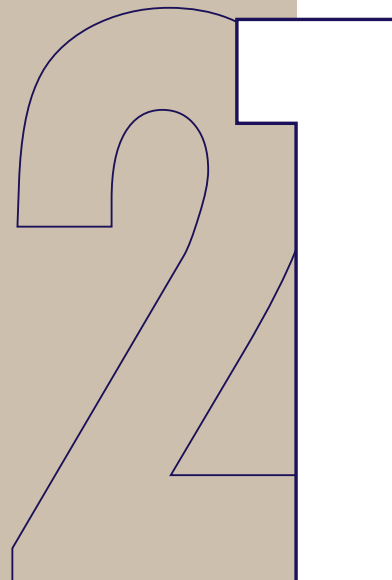

ISSN 1691-1199

FINANŠU STABILITĀTES PĀRSKATS 2006

FINANŠU STABILITĀTES PĀRSKATS

1 • 2006

SAĪSINĀJUMI

ASV – Amerikas Savienotās Valstis
CSP – Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde
ECB – Eiropas Centrālā banka
EEZ – Eiropas Ekonomikas zona (Eiropas Savienības valstis un Īslande, Norvēģija un Lihtenšteina)
ES – Eiropas Savienība
ES10 valstis – valstis, kuras pievienojās ES 2004. gada 1. maijā
ES15 valstis – valstis, kuras ietilpa ES pirms 2004. gada 1. maija
FKTK – Finanšu un kapitāla tirgus komisija
FRS – ASV Federālo rezervju sistēma
GAP – pārcenošanas starpība jeb PJA un PJS starpība
HHI – Herfindāla–Hiršmana (*Herfindahl–Hirschman*) indekss
IKP – iekšzemes kopprodukts
INK – ienākumus nenesošie kredīti
KPR – kapitāla pietiekamības rādītājs
MFI – monetārā finanšu iestāde
NFS – nebanku finanšu sektors
NVS – Neatkarīgo Valstu Sadraudzība
PJA – pret procentu likmju pārmaiņām jutīgie aktīvi
PJS – pret procentu likmju pārmaiņām jutīgās saistības
RIGIBID – *Rīga Interbank Bid Rate*; Latvijas starpbanku noguldījumu procentu likmju indekss
RIGIBOR – *Rīga Interbank Offered Rate*; Latvijas starpbanku kredītu procentu likmju indekss
ROA – aktīvu atdeve
ROE – kapitāla atdeve
VaR – maksimālie gaidāmie zaudējumi noteiktā laika posmā ar noteiktu varbūtību (*Value-at-Risk*)

Izdevumā "Finanšu Stabilitātes Pārskats" izmantoti Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes, Finanšu un kapitāla tirgus komisijas, Latvijas Līzinga devēju asociācijas, LURSOFT (Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra datu bāzes) un Latvijas Bankas dati.

Grafiskos attēlus sagatavojot, izmantoti attiecīgo valstu centrālo banku un Eiropas Centrālās bankas (1., 2., 57. un 59. att.), Reuters (3. un 38. att.), Latvijas Bankas (4., 24.–32., 42.–44., 48., 49., 56. un 58. att.), Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (5.–9., 13.–17., 24., 33., 34., 36. un 37. att.), Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes (10., 45.–47., 49., 50., 54. un 55. att.), Eiropas Nekustamo īpašumu profesionāļu padomes (European Council of Real Estate Professionals; 11. un 12. att.), un MarketLab (51.–53. att.) dati un Latvijas Bankas aprēķini, t.sk. balstoties uz Finanšu un kapitāla tirgus komisijas datiem (18.–23., 35. un 39.–41. att.). Tabulu sagatavojot, izmantoti Latvijas Bankas dati.

Grafiskajos attēlos uzrādītie skaitļi ir noapaļotas vērtības.

SATURS

Kopsavilkums	4
1. Ārējā ekonomiskā vide un Latvijas ekonomiskā aktivitāte	5
2. Banku kredītrisks	8
3. Banku pelnītspēja	17
4. Banku kapitāla pietiekamība	20
5. Banku procentu likmju risks	21
6. Banku valūtas risks	23
7. Banku likviditāte	24
8. Finansiālā ievainojamība	26
9. NFS	31
10. Konkurence un koncentrācija Latvijas banku sektorā	33
11. Jaunā pieeja kapitāla pietiekamības novērtēšanai	35

KOPSAVILKUMS

Iepriekšējā "Finanšu Stabilitātes Pārskatā" secināts, ka 2005. gada 2. pusgadā straujās tautsaimniecības izaugsmes, kreditēšanas un nekustamā īpašuma cenu pieauguma apstākļos Latvijas banku sektora finansiālais stāvoklis bija stabils. Tas attiecas arī uz 2006. gada 1. pusgadu, tomēr agrāk konstatēto ar nelabvēlīgu nekustamā īpašuma tirgus attīstību, eiro procentu likmju kāpumu un augstu inflāciju saistīto būtiskāko risku aktualitāti pastiprina makroekonomisko risku tālāks pieaugums.

Arī 2006. gada 1. pusgadā Latvijas finanšu sektora aktivitāte palielinājās. To veicināja joprojām straujā Latvijas tautsaimniecības izaugsme, būtiski pieaugot iekšzemes pieprasījumam. Inflācija saglabājās augsta. Samazinoties eksporta kāpuma tempam, būtiski palielinājās tekošā konta deficīts, kas arvien vairāk tika finansēts ar banku ilgtermiņa ārējā parāda pieaugumu. Straujās tautsaimniecības attīstības un darbaspēka emigrācijas dēļ darba tirgus nosacījumi kļuva saspringtāki. Fiskālā politika nebija pietiekami stingra, lai līdzsvarotu tautsaimniecību. Šādas tendences liecina par tautsaimniecības iekšējās un ārējās nesabalansētības palielināšanos un makroekonomisko risku pieaugumu. Lai veicinātu makroekonomisko stabilitāti un mazinātu strauju kreditēšanas apjoma pieaugumu, kas lielā mērā nosaka augstu inflācijas līmeni, Latvijas Bankas padome ar 2006. gada 24. maiju paplašināja obligāto rezervju bāzi, tajā iekļaujot arī banku saistības ar termiņu ilgāku par 2 gadiem. Ņemot vērā makroekonomiskās attīstības tendences Latvijā, ilgstoši negatīvās reālās latu procentu likmes, kā arī procentu likmju paaugstinājumu eiro zonā un ASV, Latvijas Bankas padome, sākot ar 2006. gada 15. jūliju, paaugstināja refinansēšanas likmi par 0.5 procentu punktiem (līdz 4.5%).

Tautsaimniecības izaugsme ļauj bankām saglabāt augstu aktīvu kvalitāti. Lai gan strauji aug kredītu apjoms, INK atlikums salīdzinājumā ar 2005. gada 1. pusgadu pat samazinājās. Savukārt speciālie uzkrājumi sedza vairāk nekā 100% INK.

Lielāku rezervju prasību un augošu procentu likmju apstākļos banku sektors joprojām saglabāja augstu peļņit spēju un efektivitāti. Tomēr procentu likmju kopējā starpība turpināja samazināties, jo tirgus procentu likmju paaugstināšanās un saistību apjoma pieauguma dēļ būtiski palielinājās procentu izdevumi, īpaši par saistībām pret MFI, pārsniedzot procentu ienākumu pieaugumu.

Banku kapitāla prasību kopapjoms pieauga straujāk nekā banku pašu kapitāls, un KPR salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu samazinājās. Banku pakļautība procentu likmju un tiešam valūtas kursa riskam joprojām bija neliela.

Savukārt, arvien vairāk pieaugot nekustamā īpašuma tirgus tiešajai un netiešajai ietekmei uz bankām, palielinājās kredītu koncentrācijas risks. Turklāt ar nekustamo īpašumu saistītajām tautsaimniecības nozarēm izsniegtie kredīti koncentrēti Latvijas bankās, kas pēc kopējā lieluma veido būtisku banku sektora daļu un ir aktīvākās kredītu tirgū.

Mājsaimniecību finansiālās situācijas uzlabošanas veicināja bezdarba kritums un ienākumu pieaugums. Tomēr mājsaimniecību parāda pieauguma temps ievērojami pārsniedza ienākumu kāpuma tempu. Pieaugot procentu likmēm eiro zonā, palielinoties mājsaimniecību parādam un vidējām aizdevumu summām un saglabājoties augstam inflācijas tempam, ar mājsaimniecību kreditēšanu saistītais kredītrisks turpināja palielināties.

Kredītriska stresa testu rezultāti rāda, ka banku spēja absorbēt potenciālu kredītriska kāpumu nav būtiski mainījusies, taču 1. pusgada beigās banku šoku absorbēšanas spēja salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu kopumā bija zemāka.

Rezidentus apkalpojošo banku likviditātes rādītājam nedaudz uzlabojoties, kopējais banku likviditātes rādītājs stabilizējās. Taču joprojām palielinājās banku sektora atkarība no ārvalstu banku finansējuma, un tādējādi bankas kļuva arvien jutīgākas pret iespējamām ārvalstu finansējuma nosacījumu pārmaiņām.

1. ĀRĒJĀ EKONOMISKĀ VIDE UN LATVIJAS EKONOMISKĀ AKTIVITĀTE

Turpinoties enerģijas cenu un procentu likmju kāpumam, ārējā ekonomiskā vide joprojām bija labvēlīga. Latvijas tautsaimniecības izaugsme paātrinājās, palielinot makroekonomiskos riskus.

2006. gada 1. pusgadā pasaules tautsaimniecība turpināja stabili attīstīties. Noteicošā loma bija ASV un Ķīnai, tomēr salīdzinājumā ar 2005. gadu tautsaimniecības izaugsme paātrinājās arī eiro zonā un Japānā.

1. pusgadā saglabājās naftas cenu pieauguma tendence. To ietekmēja mazā ražošanas un pārstrādes jaudas rezerve, risks, kas saistīts ar ražošanas apjomu nākotnē lielajās naftas ražotājvalstīs Irākā un Nigērijā, un ģeopolitiskā nestabilitāte Tuvajos Austrumos.

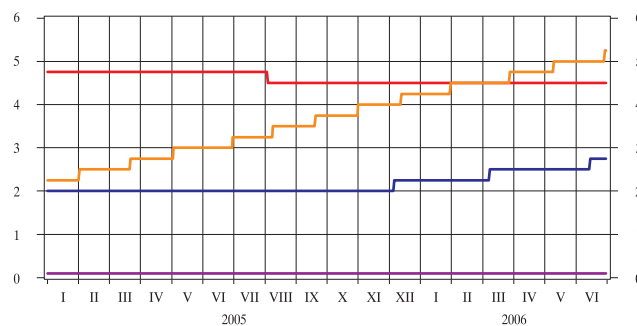
Pēc ievērojamā kāpuma 2006. gada sākumā izaugsmes temps ASV samazinājās, tomēr pieauga gan patēriņa cenu indekss, gan inflācijas gaidas, gan algas. Inflācijas kāpumu daļēji noteica pārmērīgās kapacitātes samazināšanās preču un darbaspēka tirgū. Tāpēc 1. pusgadā FRS četras reizes paaugstināja bāzes likmi – no 4.25% gada sākumā līdz 5.25% jūnija beigās (sk. 1. att.).

1. attēls

PASAULES NOZĪMĪGĀKO CENTRĀLO BANKU BĀZES LIKMES (%)

(%)

— ECB
— FRS
— Japānas Banka
— Anglijas Banka

1. pusgadā, palielinoties eksportam un iekšējam patēriņam, ekonomiskā darbība eiro zonā aktivizējās. Eiro zonas eksportu veicināja tās nozīmīgāko tirdzniecības partnervalstu tautsaimniecības izaugsme. Būtisks kāpums 2. ceturksnī bija rūpniecības un pakalpojumu sektorā. Situācija darba tirgū pakāpeniski uzlabojās. Zemo procentu likmju ietekme eiro zonā bija svarīgs faktors, kas noteica monetāro rādītāju un kredītu pieaugumu 2006. gada pirmajos četros mēnešos. Reagējot uz patēriņa cenu kāpumu, ECB turpināja paaugstināt galvenās procentu likmes. No 2005. gada decembra līdz 2006. gada jūnijam bāzes likme tika paaugstināta trīs reizes (no 2% līdz 2.75%).

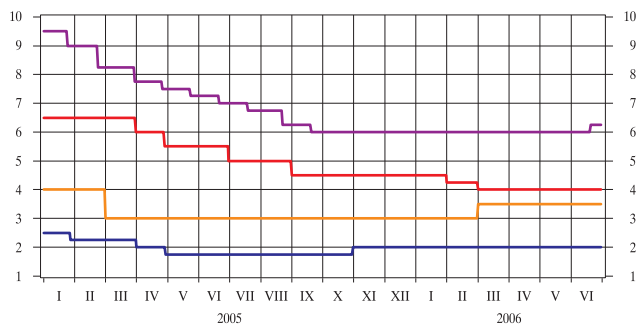
ES10 valstīs (izņemot Kipru un Maltu) 1. pusgadā turpinājās strauja tautsaimniecības izaugsme. Īpaši ievērojams kāpuma temps bija Baltijas valstīs. Iekšzemes privātais pieprasījums bija galvenais izaugsmes virzītājspēks, un to savukārt veicināja neto kapitāla ieplūde un kreditēšanas kāpums. Palielinoties inflācijai, Ungārijas un Slovākijas centrālā banka 1. pusgadā paaugstināja bāzes likmi attiecīgi līdz 6.25% un 4.0% (sk. 2. att.). Pretēja tendence bija vērojama Polijā, kur cenu

pieaugums palēninājās un centrālā banka divas reizes pazemināja bāzes likmi (līdz 4.0%).

2. attēls

CENTRĀLĀS EIROPAS VALSTU CENTRĀLO BANKU BĀZES LIKMES (%)

— Čehija
— Slovākija
— Polija
— Ungārija

Lietuvas un Igaunijas tautsaimniecība 1. pusgadā turpināja strauji attīstīties. Igaunijā IKP izaugsmes temps paātrinājās eksporta un iekšzemes pieprasījuma pieauguma dēļ, bet Lietuvā IKP kāpuma temps nedaudz palēninājās. Privātā patēriņa palielinājumu gan Igaunijā, gan Lietuvā galvenokārt veicināja nodarbinātības līmeņa būtiskais kāpums, algu pieaugums un straujais kreditēšanas temps. Bezdarba līmenis 1. pusgadā abās valstīs samazinājās. Igaunijā patēriņa cenu indeksa gada vidējo pieaugumu 1. pusgadā (4.4%) noteica gada sākumā paaugstinātās administratīvi regulējamās cenas (piemēram, apkurei un sabiedriskajiem pakalpojumiem). Lietuvā patēriņa cenu indekss šajā periodā pieauga vidēji par 3.5%.

Tautsaimniecības izaugsme Krievijā 1. pusgadā salīdzinājumā ar 2005. gada 2. pusgadu nedaudz palēninājās, ievērojami samazinoties 2006. gada 1. ceturksnī. To galvenokārt noteica aktivitātes kritums būvniecības sektorā īpaši bargās ziemas dēļ. Savukārt 2. ceturksnī izaugsmes temps pārsniedza prognozēto. Kāpumu veicināja būvniecības sektora atveseļošanās un būtisks mazumtirdzniecības pieaugums. Lielāki iedzīvotāju ienākumi veicināja iekšzemes privāto pieprasījumu. Naftas ražošanas apjoms 1. pusgadā palielinājās nedaudz. Krievijas eksporta vērtības pieaugumu galvenokārt nodrošināja naftas cenu kāpums. Ārvalstu investīcijas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu pieauga par 40%, un 70% šo plūsmu veidoja dažādi rezidentu aizņēmumi ārvalstīs. Palēninoties inflācijas tempam, 1. pusgada beigās Krievijas Federācijas Centrālā banka samazināja bāzes likmi par 50 bāzes punktiem (līdz 11.5%).

Pasaules valūtas tirgos 1. pusgadā eiro kursa pārmaiņu norisi var iedalīt vairākos periodos. Gada sākumā eiro kurss attiecībā pret ASV dolāru palielinājās, taču februārī tas samazinājās sakarā ar tirgus gaidām attiecībā uz eiro zonas un ASV monetāro politiku, īpaši gaidot, ka ASV un eiro zonas bāzes likmju starpība nesamazināsies. Turpmākajos trijos mēnešos eiro kurss auga. To veicināja ASV dolāra kursa kritums un arvien skaidrākas norādes par eiro zonas tautsaimniecības attīstības tendenci uzlabošanās. 5. jūnijā eiro kurss attiecībā pret ASV dolāru bija visaugstākais pusgada laikā (1.30), bet pēc tam sāka rukt. Ģeopolitisko risku pieaugums vasaras sākumā varēja veicināt ASV dolāra kursa kāpumu, tāpēc eiro kurss samazinājās.

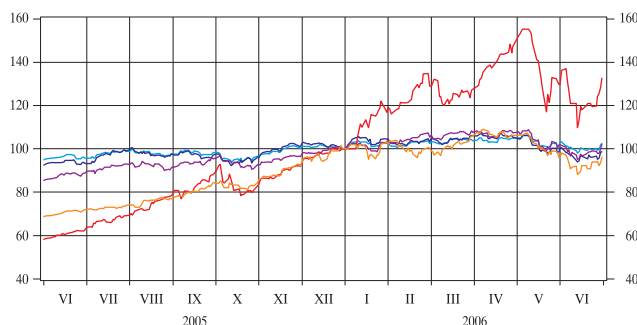
Līdz 2006. gada maijam cenas pasaules akciju tirgos pieauga, saglabājot iepriekšējā gadā vērojamo tendenci (sk. 3. att.). To nodrošināja nefinanšu sabiedrību labie peļņas rādītāji un tautsaimniecības situācijas uzlabošanās vairākos pasaules reģionos. Šajā laika posmā ASV, eiro zonas, Japānas un Krievijas akciju cenas bija visaugstākās vairāku gadu laikā. Toties kopš maija akciju cenas lielākajos tirgos samazinājās. Turklāt investori sāka asāk reaģēt uz negatīvām tendencēm tirgū, tāpēc salīdzinājumā ar maijā sasniegto augstāko punktu jūnija beigās Eiropas akciju

tirgus indekss *Dow Jones EURO STOXX 50* kritās par 6.2%, ASV akciju tirgus indekss *S&P 500* – par 3.4% un tehnoloģisko kompāņu indekss *NASDAQ Composite* – par 7.3%. Lielākais kritums bija vērojams Japānas akciju tirgū (*Nikkei 225* – par 10.3%) un Krievijas tirgū (*RTS* – par 14.6%). Samazinājās arī vairāku Centrālās Eiropas un Austrumeiropas valstu (piemēram, Čehijas Republikas, Polijas un Ungārijas) akciju tirgus indeksi.

3. attēls

PASAULES AKCIJU TIRGU INDEKSI (2006. gada 1. janvāris = 100)

— *Nikkei 225* (Japāna)
— *NASDAQ Composite* (ASV)
— *Dow Jones EURO STOXX 50* (Eiropa)
— *RTS* (Krievija)
— *S&P 500* (ASV)

Pasaules tirgos 1. pusgadā labu tautsaimniecības attīstības perspektīvu ietekmē turpinājās attīstīto valstu valdības obligāciju peļņas likmju kāpums. Tikai maijā tās samazinājās galvenokārt sakarā ar akciju cenu kritumu pasaules tirgos. 1. pusgada beigās ASV 2 gadu un 10 gadu valdības obligāciju peļņas likmes izlīdzinājās, sasniedzot 5.18% un kopumā salīdzinājumā ar 2006. gada sākumu pieaugot par 0.8 procentu punktiem. Papildus labvēlīgajām tautsaimniecības attīstības perspektīvām valdības obligāciju peļņas likmju kāpumu noteica riska prēmiju ievērojams pieaugums un bažas par iespējamo inflācijas palielināšanos nākotnē. Saglabājoties augstam ASV ilgtermiņa vērtspapīru pieprasījumam, ASV valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes palika samērā zemā līmenī. Vācijā 1. pusgadā 2 gadu valdības obligāciju peļņas likme pieauga par 0.7 procentu punktiem (līdz 3.58%), bet 10 gadu – par 0.8 procentu punktiem (līdz 4.08%). 1. pusgada beigās eiro zonas un ASV valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmju starpība nemainījās. Krievijas valdības obligāciju vidējā peļņas likme 1. pusgadā nedaudz pieauga (līdz 6.7%).

Latvijas ekonomiskā aktivitāte

1. pusgadā tautsaimniecības izaugsme kļuva vēl straujāka, IKP gada pieauguma tempam sasniedzot 12.0%. Vienlaikus palielinājās iekšzemes pieprasījums un palēninājās eksporta pieauguma temps. Investīciju kāpuma temps bija augsts, un kopējā patēriņa devums iekšzemes pieprasījumā palielinājās. Nozaru dalījumā straujāka izaugsme bija pakalpojumu nozarēs, bruto pievienotās vērtības gada pieauguma tempam sasniedzot 12.8%. Preču sektora bruto pievienotā vērtība palielinājās par 8.0%. Visstraujākā izaugsme pakalpojumu sektorā bija tirdzniecībā un operācijās ar nekustamo īpašumu, nomā un citā komercdarbībā (abu nozaru izaugsme – aptuveni 18%). Preču sektora izaugsmi jūtami paātrināja straujā būvniecības attīstība (kāpums – 16.7%), bet apstrādes rūpniecības bruto pievienotā vērtība palielinājās tikai par 6.5%.

Straujās tautsaimniecības izaugsmes un darbaspēka emigrācijas dēļ darba tirgus nosacījumi kļuva saspringtāki, samazinoties bezdarbam un augot brīvo darba vietu īpatsvaram. Nodarbinātība būtiski pieauga (par 4.1%; bezdarba līmenis¹ 1. pusgadā – 7.5%). Saspringtie darba tirgus nosacījumi, straujš produktivitātes kāpums un augstā inflācija, kā arī minimālās algas, neapliekamā minimuma un valdības sektora algu paaugstināšana noteica būtisku vidējās bruto darba samaksas pieaugumu (20.4%). Patēriņa cenu gada inflācija bija augsta un noturīga (1. pusgadā –

¹ Darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju kopskaitā.

6.7%). Inflācijas noturīgumu veicināja gan netiešo nodokļu pakāpenisks palielinājums un energoresursu cenu kāpums pasaulē, gan spēcīgais iekšzemes pieprasījums. Augot iekšzemes pieprasījumam un mazinoties eksporta izaugsmei, tekošā konta deficīts palielinājās līdz 17.6% no IKP, galvenokārt atspoguļojot tirdzniecības deficīta pieaugumu. Saskaņā ar CSP ārējās tirdzniecības datiem preču eksports pieauga par 14.5%, bet imports – par 29.3%. Eksporta kāpuma tempa palēnināšanos noteica galvenokārt mazāks koksnes un minerālo produktu eksports un zināmā mērā arī cenu un izmaksu konkurētspējas mazināšanās.

Saskaņā ar naudas plūsmas metodoloģiju valsts budžetā 1. pusgadā bija finansiālais pārpalikums (4.2% no IKP). To noteica būtisks nodokļu ieņēmumu pieaugums un mazāki izdevumi, nekā plānots. Tomēr jau vairākus gadus vērojama tendence – mazāks gada izdevumu īpatsvars gada sākumā un būtisks tā pieaugums gada beigās. Lai veicinātu makroekonomisko stabilitāti un mazinātu straujo kreditēšanas apjoma pieaugumu – vienu no augstas inflācijas cēloņiem –, Latvijas Bankas padome ar 2006. gada 24. maiju paplašināja obligāto rezervju bāzi, tajā iekļaujot arī banku saistības ar termiņu ilgāku par 2 gadiem. Ņemot vērā makroekonomiskās attīstības tendences Latvijā, ilgstoši negatīvās reālās latu procentu likmes, kā arī procentu likmju paaugstinājumu eiro zonā un ASV, Latvijas Bankas padome, sākot ar 15. jūliju, paaugstināja refinansēšanas likmi par 0.5 procentu punktiem (līdz 4.5%), attiecīgi par 0.5 procentu punktiem paaugstinot arī lombarda kredītu procentu likmes.

2. BANKU KREDĪTRISKS

Turpinoties tautsaimniecības augšupejas ciklam, banku kredītu kvalitātes rādītāji turpināja uzlaboties. Taču, arvien vairāk pieaugot banku tiešajai un netiešajai pakļautībai nekustamā īpašuma tirgum, palielinājās kredītu koncentrācijas risks.

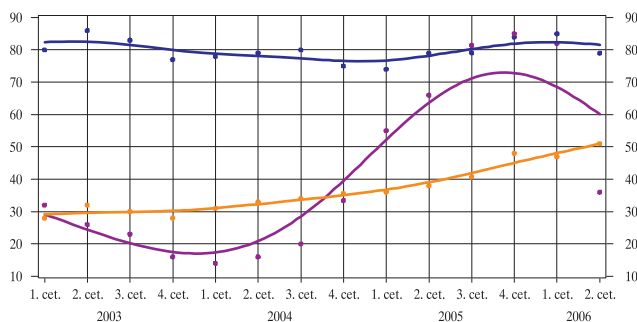
Jūnija beigās rezidentiem izsniegto kredītu atlikums sasniedza 7 607.3 milj. latu jeb 77.1% {59.5%}² no IKP, t.sk. nefinanšu sabiedrībām – 3 641.1 milj. latu, māj-saimniecībām – 3 184.6 milj. latu un nebanku finanšu iestādēm – 692.7 milj. latu.

1. pusgadā turpināja palielināties rezidentu nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu atlikuma gada pieauguma temps (jūnija beigās – 50.8%). Arī rezidentu māj-saimniecībām izsniegto kredītu atlikuma kāpuma temps joprojām bija augsts (sk. 4. att.). 2. ceturksnī būtiski palēninājās rezidentu finanšu iestādēm izsniegto kredītu atlikuma gada pieauguma temps, to atlikumam pat samazinoties salīdzinājumā ar 1. ceturksni. Taču šo kredītu atlikums ir samērā neliels un parasti daudz svārstīgāks nekā māj-saimniecībām un nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu atlikums. Tā samazinājums 2. ceturksnī saistīts ar atsevišķu lielo banku meitassabiedrību – līzinga kompāniju – finansējuma struktūras pārmaiņām. Šo pārmaiņu dēļ līzinga kompā-

4. attēls

**REZIDENTIEM IZSNIEGTO KREDĪTU
ATLIKUMA GADA PIEAUGUMA TEMPS
(%)**

— Kredīti māj-saimniecībām
— Kredīti nefinanšu sabiedrībām
— Kredīti finanšu iestādēm

² {} – iepriekšējā gada atbilstošā perioda rādītājs.

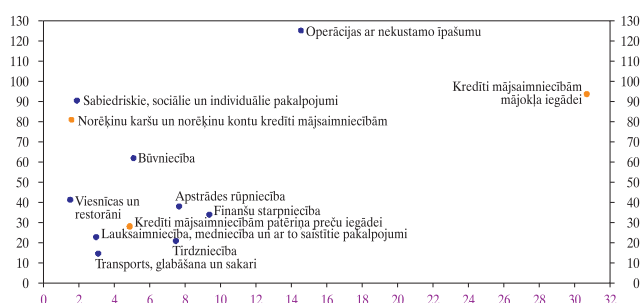
niju finansējums tika nodrošināts no ārvalstīm bez rezidentu banku starpniecības. Tādējādi bankām tika atmaksāti līzings kompānijām izsniegtie kredīti.

Lielāko daļu kopējā kredītu atlikuma pieauguma veidoja mājsaimniecībām mājokļa iegādei un operācijām ar nekustamo īpašumu izsniegtie kredīti. Šie bija lielākie segmenti attiecīgi mājsaimniecību un nefinanšu sabiedrību kreditēšanā, un šo kredītu atlikuma gada pieauguma temps joprojām bija visaugstākais (sk. 5. att.).

5. attēls

REZIDENTU KREDĪTPORTEĻA GALVENIE KREDĪTU SEGMENTI UN TO PIEAUGUMA TEMPS

(gada pieauguma temps; īpatsvars kopējā rezidentu kredītportfelī; %)

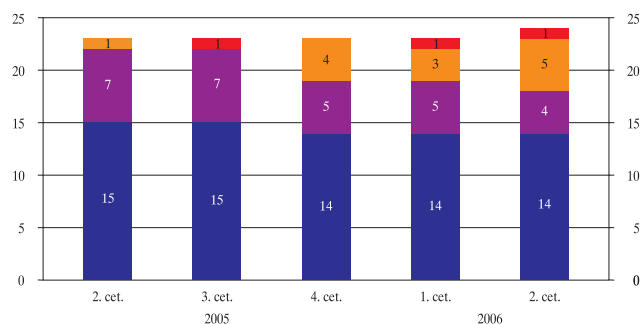
Šāda kredītu dinamika norāda uz ievērojamu kredītu koncentrācijas riska pieaugumu banku sektorā, arvien vairāk palielinoties Latvijas banku tiešajai un netiešajai pakļautībai nekustamā īpašuma tirgus norisēm Latvijā. Turklāt kredītportfelis banku dalījumā norāda uz kredītu koncentrācijas riska palielināšanos bankām, kuras pēc sava kopējā lieluma veido būtisku banku sektora daļu.

Jūnija beigās operācijām ar nekustamo īpašumu izsniegto kredītu atlikums pārsniedza 10% no aktīviem sešās Latvijas bankās, kuru aktīvi kopā veidoja 55% no visa Latvijas banku sektora aktīviem (sk. 6. un 7. att.). 2006. gada sākumā šāda situācija bija tikai četrās bankās, kuru aktīvi kopā veidoja 45% no banku sektora aktīviem.

6. attēls

OPERĀCIJĀM AR NEKUSTAMO ĪPAŠUMU IZSNIEGTO IEKŠZEMES KREDĪTU ĪPATSVARŠ BANKU AKTĪVOS

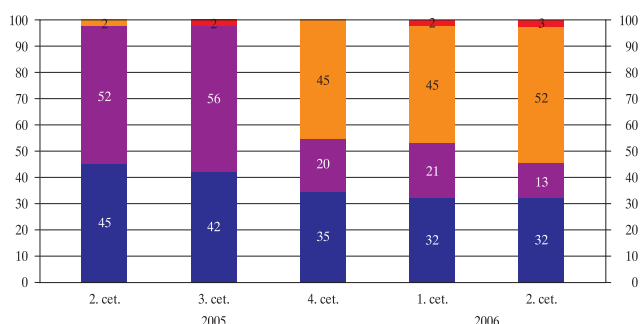
(banku skaits)

7. attēls

OPERĀCIJĀM AR NEKUSTAMO ĪPAŠUMU IZSNIEGTO IEKŠZEMES KREDĪTU ĪPATSVARŠ BANKU AKTĪVOS

(banku aktīvu īpatsvars kopējos banku sektora aktīvos; %)

Taču operācijām ar nekustamo īpašumu izsniegtie kredīti atspoguļo tikai banku tiešo pakļautību nekustamā īpašuma tirgus norisēm. Norises nekustamā īpašuma tirgū nedaudz ilgākā termiņā nenovēršami ietekmē arī būvniecības nozares attīstību. Lai gan kredīti mājāsaimniecībām nekustamā īpašuma iegādei tiek uzskatīti par vienu no vismazāk riskantajiem kredītu veidiem, ar šiem kredītiem saistītais kreditrisks netieši ir saistīts ar nekustamā īpašuma tirgus cenām, jo par šo kredītu ķīlu kalpo nekustamais īpašums.

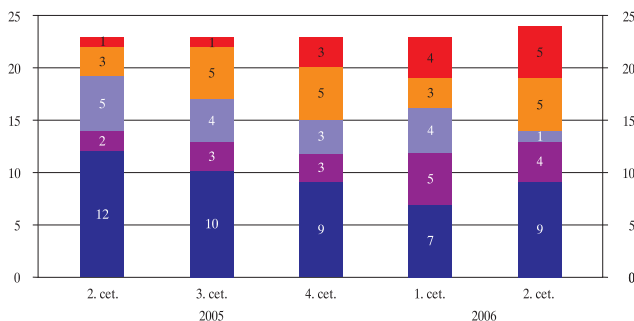
Ņemot vērā mājāsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegto kredītu ilgo atmaksas termiņu, kredītu mēneša maksājumu apmērs ir ļoti jutīgs pret procentu likmju pārmaiņām. Procentu likmju pieaugumam, kas pašlaik vērojams pasaules tirgos, ir negatīva ietekme uz mājāsaimniecību finansiālo stāvokli. Sliktākā scenārija gadījumā, jūtami pasliktinoties mājāsaimniecību kredītu kvalitātei, slikto kredītu pamatā esošās ķīlas var tikt pārdotas nekustamā īpašuma tirgū, palielinot piedāvājumu un samazinot cenas. Cenu krituma dēļ, pirmkārt, pasliktināsies ar nekustamā īpašuma būvniecību un attīstību saistīto sabiedrību ekonomiskais stāvoklis un, otrkārt, ķīlu vērtības krituma ietekmē bankas var samazināt kreditēšanas tempu ne tikai minēto, bet arī citu nozaru sabiedrībām, kurām ķīla ir aizņēmuma nodrošinājums.

Liela nekustamā īpašuma risku koncentrācija bankās var padarīt ekonomiskās aktivitātes, kreditēšanas tempa un nekustamā īpašuma cenu lejupslīdi par savstarpēji pastiprinošiem procesiem. Turklāt jāņem vērā, ka daļa mājāsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegto kredītu izmantota spekulatīvā nolūkā, tādējādi palielinot iespējas procentu likmju pieaugumam radīt tiešu vai netiešu ietekmi uz nekustamā īpašuma cenām. Ņemot vērā pastāvīgi augsto nekustamā īpašuma cenu kāpuma tempu Latvijā un nodokļu politiku nekustamā īpašuma jomā,³ šādu spekulatīvos nolūkos izmantotu kredītu daļa mājāsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegtajos kredītos nevarētu būt maznozīmīga.

Jūnija beigās operācijām ar nekustamo īpašumu, būvniecībai un mājāsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegto kredītu kopējais atlikums piecās Latvijas bankās pārsniedza 40% no šo banku aktīviem (sk. 8. att.). Turklāt šo piecu banku aktīvi kopā veidoja 36% no Latvijas banku sektora aktīviem (sk. 9. att.). Salīdzinājumā ar gada sākumu ar nekustamā īpašuma tirgu tieši vai netieši saistīto kredītu īpatsvars banku bilancēs ir pieaudzis.

8. attēls

OPERĀCIJĀM AR NEKUSTAMO ĪPAŠUMU, BŪVNICĪBAI UN MĀJSAIMNIECĪBĀM MĀJOKĻA IEGĀDEI IZSNIEGTO IEKŠZEMES KREDĪTU ĪPATSVARŠ BANKU AKTĪVOS
(banku skaits)

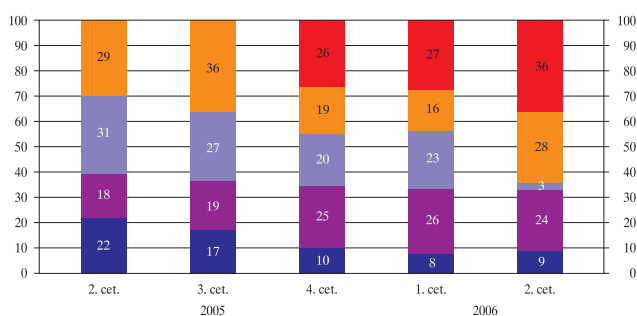
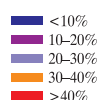

³ Latvijas rezidentam – fiziskajai personai – ienākuma nodoklis no operācijām ar nekustamo īpašumu jāmaksā tikai tad, ja tiek pārdots nekustamais īpašums, kas bijis personas īpašumā mazāk par 12 mēnešiem. Ja nekustamais īpašums atrodas Latvijas rezidenta – fiziskās personas – īpašumā ilgāk nekā 12 mēnešus, tā pārdošanas rezultātā iegūtā peļņa ar ienākuma nodokli netiek aplūkta.

9. attēls

**OPERĀCIJĀM AR NEKUSTAMO ĪPAŠUMU,
BŪVniecībai un mājsaimniecībām
MĀJOKĻA IEGĀDEI IZSNIEGTO
IEKŠZEMES KREDĪTU ĪPATSVARS BANKU
AKTĪVOS**

(banku aktīvu īpatsvars kopējos banku sektora aktīvos; %)

1. ielikums. Attīstības tendences Latvijas nekustamā īpašuma tirgū

1. pusgadā Latvijas nekustamā īpašuma tirgū saglabājās augsta aktivitāte. Saskaņā ar CSP datiem darījumu skaits (35 367) bija par 24.3% lielāks nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā (t.sk. ar dzīvokļiem veikto darījumu īpatsvars – 46.0%).

Cenu kāpums 2006. gada pirmajos mēnešos kopumā bija ievērojams, taču nevienmērīgs tirgus segmentu un ģeogrāfiskā dalījuma ziņā. Augstās bāzes dēļ cenu pieaugums bija lēnāks rajonos, kuros cenas ir visaugstākās (piemēram, Vecrīgā vērojams pat neliels cenu kritums), bet līdz šim nepieprasītajos, attāļajos rajonos, kuros cenas ir zemākas, tās sāka augt straujāk. Kopumā augstu nekustamā īpašuma cenu kāpumu uzturēja lielais pieprasījums, ko veicina dzīvojamā fonda nepietiekamība, relatīvi lētās aizņemšanās iespējas un straujais reālo ienākumu pieaugums, kā arī spekulatīvo darījumu ietekme, nekustamā īpašuma inflācijas gaidas un būvniecības ierobežotās jaudas.

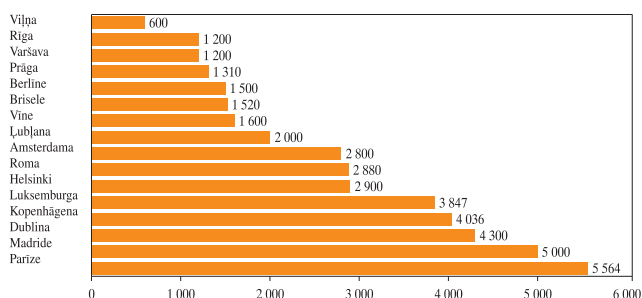
Saskaņā ar nekustamā īpašuma tirgus ekspertu vērtējumu reprezentatīvākajā nekustamā īpašuma tirgus segmentā sērīveida dzīvokļu vidējā cena Rīgā 1. pusgadā pieauga vairāk nekā par 30% un salīdzinājumā ar iepriekšējā gada jūnija līmeni – vairāk nekā par 50%, sasniedzot 1 217 eiro/m². Šāds ļoti straujš kāpums pārsniedz iepriekš izteiktās prognozes.

Nekustamā īpašuma cenas jau sasniegušas visai augstu un ļoti bieži – pārāk augstu cenu līmeni, ņemot vērā dzīvokļu kvalitāti un attiecīgo cenu līmeni citās Eiropas pilsētās (sk. 10. un 11. att.). Tā, piemēram, 2. ceturksnī bija jāiztērē gandrīz trīs vidējās neto mēneša algas, lai iegādātos dzīvokļa 1 m² Rīgā, bet cenas un ienākumu attiecība citās Eiropas pilsētās ir ievērojami zemākas (piemēram, Varšavā – 1.3, Atēnās un

10. attēls

**VIDĒJĀ DZĪVOKĻA PĀRDOŠANAS CENA
2005. GADĀ**

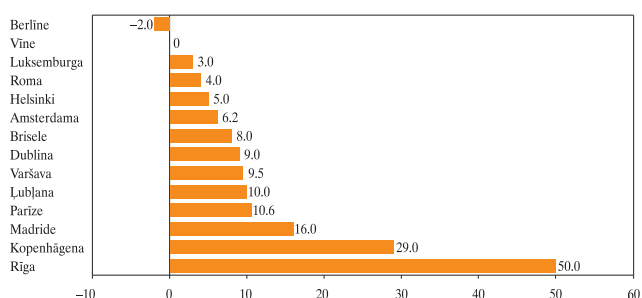
(eiro/m²)

11. attēls

**VIDĒJĀS DZĪVOKĻA CENAS PĀRMAIŅAS
2005. GADĀ SALĪDZINĀJUMĀ AR 2004. GADU**

(%)

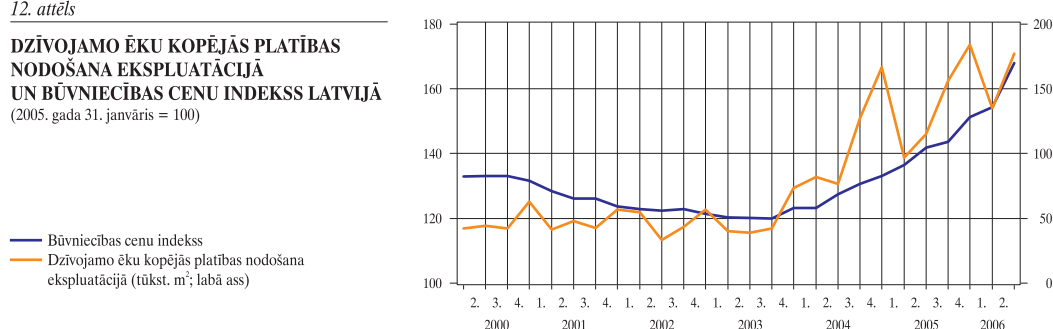

Dublinā – 1.5). Arī bruto nomas ienesīguma pakāpeniska pazemināšanās liecina, ka cenas sasniegušas ļoti augstu līmeni. Tomēr cenu kritums pagaidām netiek prognozēts, jo pieprasījums joprojām ir augsts un dzīvojamais fonds – nepietiekams. Cenu korekcija varētu notikt tad, ja būtiski sadārdzinātos aizņemšanās iespējas, tiktu ieviesti papildu nodokļi vai nodevas nekustamajam īpašumam vai darījumiem ar to un ievērojami pieaugtu dzīvojamā fonda piedāvājums.

Būvniecība un jauno mājokļu tirgus segments attīstās ļoti strauji. 1. pusgadā ekspluatācijā nodotas dzīvojamās ēkas ar kopējo platību 312 tūkst. m² (par 47.2% vairāk nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā; sk. 12. att.). Plānots, ka 2006. gadā kopumā varētu uzbūvēt 4.5 tūkst. jaunu dzīvokļu (par 18% vairāk nekā iepriekšējā gadā). Jaunie dzīvokļi veido aptuveni 15–25% kopējā tirgus piedāvājuma. Taču tas nav pietiekami, lai apmierinātu pieprasījumu un nozīmīgi veicinātu tipveida dzīvokļu cenu samazinājumu.

12. attēls

**DZĪVOJAMO ĒKU KOPĒJĀS PLATĪBAS
NODOŠANA EKSPLUATĀCIJĀ
UN BŪVNICĪBAS CENU INDEKSS LATVIJĀ**
(2005. gada 31. janvāris = 100)

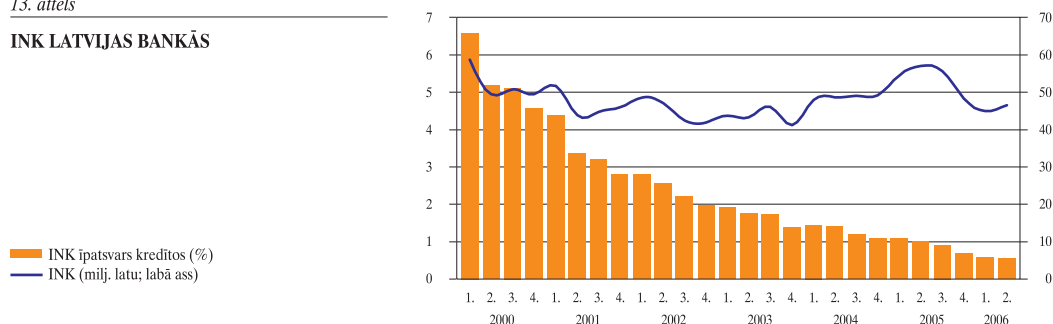
Augstais pieprasījums radījis nozīmīgu darbaspēka trūkumu būvniecībā, kā arī atsevišķu būvmateriālu deficītu. Tas ievērojami kāpināja būvniecības izmaksas (1. pusgadā – par 15.7% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu; sk. 12. att.), tāpēc pieaugušas jauno mājokļu cenas. Arī privātmāju un zemes cenas 2006. gadā ievērojami kāpušas. Arī turpmāk straujais būvniecības izmaksu kāpums, nepietiekamās būvniecības nozares jaudas un zemā produktivitāte neļaus apmierināt augsto pieprasījumu.

Nemot vērā pieprasījuma un piedāvājuma nesabalansētību, situāciju būvniecības nozarē, kā arī neskaidrības attiecībā uz iespējamām pārmaiņām nekustamā īpašuma nodokļu jomā, nekustamā īpašuma tirgū saglabāsies augsta aktivitāte un cenu kāpums.

Atbilstoši straujai tautsaimniecības attīstībai banku kredītu kvalitātes rādītāji turpināja uzlaboties. Lai gan kreditēšanas temps bija augsts, INK absolūtais apjoms būtiski nemainījās (sk. 13. att.). Salīdzinājumā ar iepriekšējā gada jūnija beigām INK absolūtais apjoms pat samazinājās par 15.5%. Savukārt INK īpatsvars kopējā kredītu atlikumā 2006. gada jūnija beigās bija 0.5% {1.0%}.

13. attēls

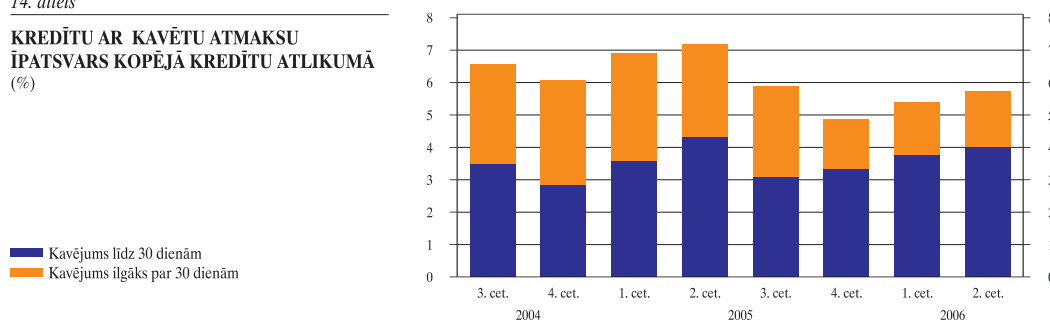
INK LATVIJAS BANKĀS

Nedaudz pieauga kredītu ar atmaksas kavējumu līdz 30 dienām īpatsvars (sk. 14. att.). Šis ir rādītājs, kura dinamikai teorētiski pirmajai vajadzētu norādīt uz kredītu kvalitātes pārmaiņām. Taču Latvijas gadījumā kredītu ar atmaksas kavēju-

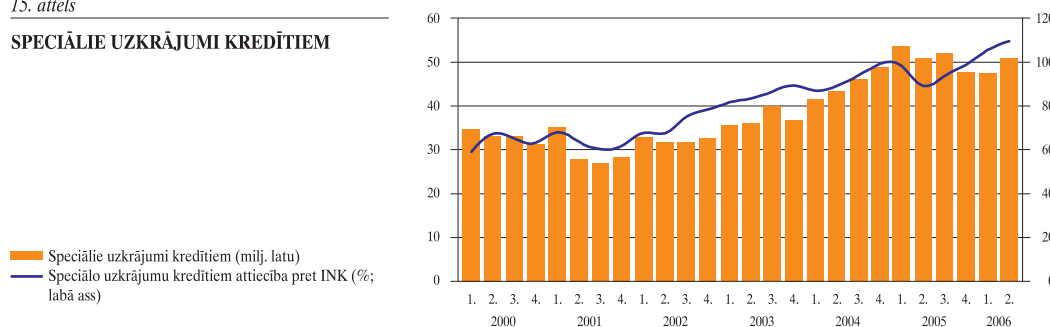
mu līdz 30 dienām īpatsvara pārmaiņām līdz šim nav bijusi raksturīga sakarība ar citu svarīgāko aktīvu kvalitātes rādītāju pārmaiņām.

14. attēls

**KREDĪTU AR KAVĒTU ATMAKSU
ĪPATSVARŠ KOPĒJĀ KREDĪTU ATLIKUMĀ
(%)**

Gada laikā speciālo uzkrājumu apjoms saglabājās konstants un 2006. gada 1. pusgada beigās sedza 110% INK (sk. 15. att.).

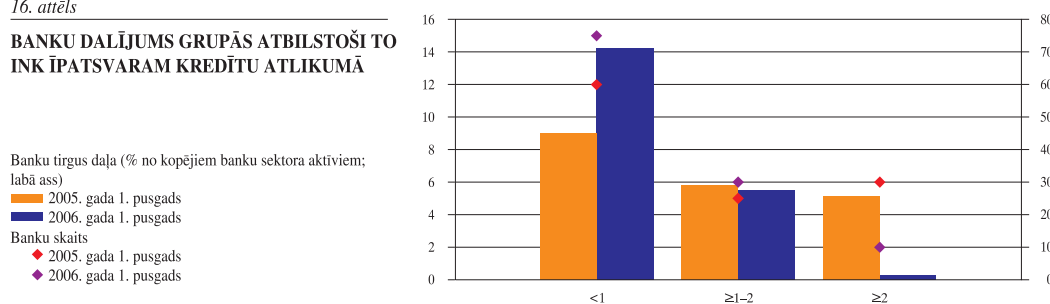
15. attēls

SPECIĀLIE UZKRĀJUMI KREDĪTIEM

Zaudējumus norakstīto kredītu apjoms 1. pusgadā veidoja tikai 4.4 milj. latu jeb 0.4% no banku kapitāla un rezervēm. Turklāt kopējā kredītu atlikuma gada pieauguma temps bija 54.2%, bet zaudējumus norakstīto kredītu apjoms salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu pieauga tikai par 14.9%.

Kredītu kvalitāte samērā vienmērīgi uzlabojās visā banku sektorā. INK īpatsvars kredītu atlikumā samazinājās gandrīz visās bankās. Vēl vairāk pieauga to banku skaits, kuru INK īpatsvars bija mazāks par 1%, un šo banku aktīvu īpatsvars kopējos banku sektora aktīvos 1. pusgadā sasniedza 71.1% (sk. 16. att.).

16. attēls

**BANKU DALĪJUMS GRUPĀS ATBILSTOŠI TO
INK ĪPATSVARAM KREDĪTU ATLIKUMĀ**

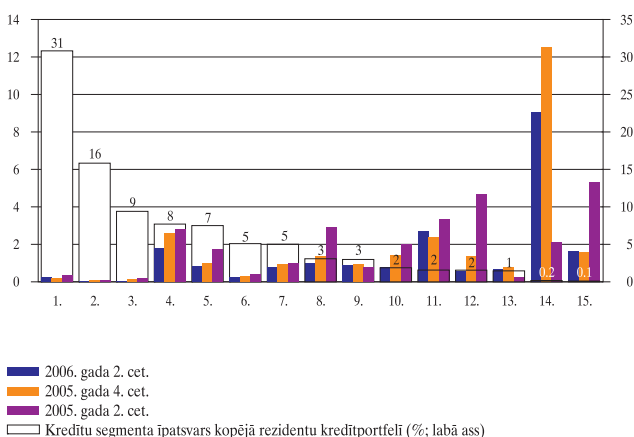
Kredītu kvalitātes rādītāji nozaru un lielāko māsaimniecības kredīšanas segmentu dalījumā norāda, ka kredītu segmentiem, kas tieši vai netieši saistīti ar ne-

kustamā īpašuma jomu, ir visaugstākā kredītu kvalitāte (sk. 17. att.). Taču kredītu kvalitātes rādītāju atšķirības Latvijas banku kredītportfeļi lielākoties saistītas ar konkrēto kredītu segmentu lieluma un kredītu pieauguma tempa atšķirībām. Vis-sliktākā kredītu kvalitāte joprojām bija kredītiem zvejniecības nozarei, kas banku sektora kopējā kredītportfeļi ir viens no mazākajiem segmentiem, un šo kredītu atlikuma pieauguma temps ir viens no zemākajiem. Turpretī visaugstākā kredītu kvalitāte ir māsaimniecībām mājokļa iegādei un operācijām ar nekustamo īpašumu izsniegtajiem kredītiem, kas reizē ir arī lielākie un visstraujāk augošie kredītēšanas segmenti Latvijā.

17. attēls

INK DINAMIKA GALVENO KREDĪTU SEGMENTU DALĪJUMĀ (INK īpatsvars kredītu atlikumā: %)

1. Kredīti māsaimniecībām mājokļa iegādei
2. Operācijas ar nekustamo īpašumu, noma un cita komercdarbība
3. Finanšu starpniecība
4. Apstrādes rūpniecība
5. Tirdzniecība
6. Būvniecība
7. Kredīti māsaimniecībām patēriņa preču iegādei
8. Transports, glabāšana un sakari
9. Lauksaimniecība, medniecība un mezsaimniecība
10. Sabiedriskie, sociālie un individuālie pakalpojumi
11. Norēķinu karšu un norēķinu kontu kredīti māsaimniecībām
12. Elektroenerģija, gāzes un ūdens apgāde
13. Viesnīcas un restorāni
14. Zvejniecība
15. Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde

Ņemot vērā nelielos INK absolūtos apjomus, attiecībā uz nefinanšu sabiedrībām ir pamats uzskatīt, ka individuālo uzņēmējdarbības nozaru INK īpatsvara dinamika galvenokārt atspoguļo kredītriska idiosinkrātisko komponenti (ar konkrētu sabiedrību saistīto kredītrisku) un mazāk – sistēmisko komponenti (ar konkrētu uzņēmējdarbības nozari saistīto kredītrisku).

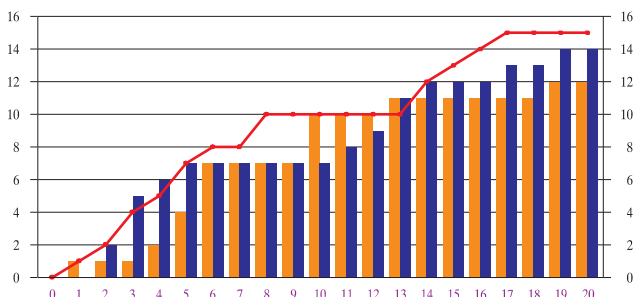
2. ielikums. Banku kredītportfeļu stresa testi

1. pusgadā stresa testu rezultāti⁴ būtiski nemainījās, taču salīdzinājumā ar 2005. gada 1. pusgada beigām banku spēja absorbēt potenciālu kredītriska kāpumu bija zemāka (sk. 18. att.).

18. attēls

VISPĀRĒJĀ KREDĪTRISKA STRESA TESTA REZULTĀTI (banku skaits ar KPR zem minimālās kapitāla prasības; INK īpatsvara pieaugums (procentu punktos) kopējās kredītos)

- 2005. gada 2. cet.
- 2005. gada 4. cet.
- 2006. gada 2. cet.

Izņēmums ir rezultātu uzlabošanās stresa testu scenārijos, kad INK īpatsvars pieaug par 4–7 procentu punktiem (sk. 19. att.). Tas saistāms ar vienas lielas bankas pamatkapitāla palielināšanu.

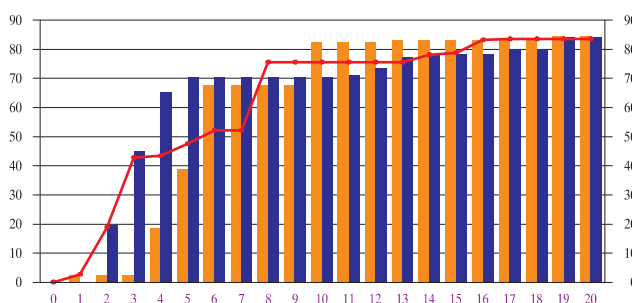
⁴ Stresa testu rezultāti rāda, cik lielus kredītriska pieauguma radītos zaudējumus bankas spētu absorbēt, līdz to KPR kļūtu mazāks par minimālo kapitāla prasību. Banku zaudējumi stresa testā izpaužas kā nepieciešamība veikt papildu uzkrājumus INK, kuru apjoms un tādējādi arī īpatsvars kopējās kredītos kredītriska pieauguma dēļ palielinās. Banku kapitāls un riska svērtie aktīvi tiek samazināti par papildus veicamo uzkrājumu apjomu. Aprēķinos tiek pieņemts, ka triju INK veidojošo sliktu kredītu kategoriju – zemstandarta, šaubīgo un zaudēto kredītu – apjoms katrā bankā pieaug proporcionāli stresa testā simulētajam INK pieaugumam.

19. attēls

VISPĀRĒJĀ KREDĪTRISKA STRESA TESTA REZULTĀTI

(banku ar KPR zem minimālās kapitāla prasības aktīvu īpatsvars kopējos banku aktīvos; INK īpatsvara pieaugums (procentu punktos) kopējos kredītos)

2005. gada 2. cet.
2005. gada 4. cet.
2006. gada 2. cet.

Līdzīgi kā 2005. gada beigās arī 2006. gada 1. pusgada beigās Latvijas bankas kopumā bez būtiskām problēmām spētu absorbēt kredītriska pieaugumu, kura rezultātā INK īpatsvars palielinātos par 1 procentu punktu, – šajā gadījumā minimālā kapitāla prasības izpildes problēmas rastos tikai vienai sistēmiski nenozīmīgai bankai. Tā kā 2006. gada jūnija beigās INK īpatsvars banku izsniegto kredītu atlikumā bija 0.5%, var secināt, ka Latvijas bankas kopumā bez būtiskām problēmām spētu absorbēt potenciālu kredītriska kāpumu, kura rezultātā INK apjoms pieaugtu trīs reizes.

Specifisko jeb nozaru kredītriska šoku (sk. 1. tabulu) stresa testu rezultāti 1. pusgadā turpināja norādīt uz banku augšo pakļautību tiešajiem un netiešajiem riskiem, kas saistīti ar nekustamā īpašuma tirgu (sk. 20. un 21. att.).

1. tabula

STRESA TESTOS IZMANTOTIE NOZARU KREDĪTRISKA ŠOKI UN TO PARAMETRI

Šoka veids	Šoka parametri
Iekšējais šoks	20% ¹ no kredītiem svarīgākajām uz iekšzemes tirgu orientētajām nozarēm (būvniecība, tirdzniecība, operācijas ar nekustamo īpašumu, noma un cita komercdarbība) kļūst par INK.
Ārējais šoks	20% no kredītiem svarīgākajām uz ārvalstu tirgiem orientētajām nozarēm (apstrādes rūpniecība un transports, glabāšana un sakari) kļūst par INK.
Nekustamā īpašuma šoks	20% no kredītiem operācijām ar nekustamo īpašumu, noma un citai komercdarbībai kļūst par INK.
Nekustamā īpašuma šoks ar ietekmi uz mājāsaimniecībām	20% no kredītiem operācijām ar nekustamo īpašumu, noma un citai komercdarbībai un kredītiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei kļūst par INK.

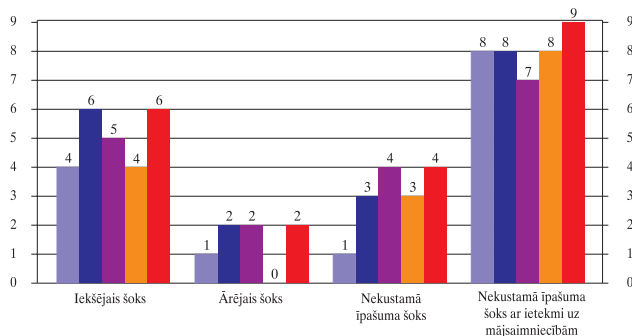
¹ Gan šis, gan pārējie šoka parametri pamatojas uz pieņēmumu, ka INK īpatsvara kāpumu par 20 procentu punktiem vienādās daļās veido pieaugums visu triju INK kategoriju (zemstandarta, šaubīgie un zaudētie kredīti) kredītos attiecīgajām nozarēm.

20. attēls

NOZARU KREDĪTRISKA ŠOKU STRESA TESTU REZULTĀTI

(banku skaits ar KPR zem minimālās kapitāla prasības)

2005. gada 2. cet.
2005. gada 3. cet.
2005. gada 4. cet.
2006. gada 1. cet.
2006. gada 2. cet.

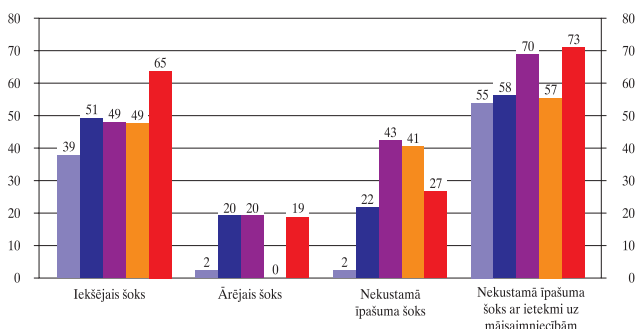
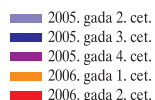

2. ceturksnī īpaši strauji pieauga arī banku jutīgums pret potenciālu šoku, kas skartu galvenās uz iekšzemes tirgu orientētās nozares.

21. attēls

NOZARU KREDĪTRISKA ŠOKU STRESA TESTU REZULTĀTI

(banku ar KPR zem minimālās kapitāla prasības aktīvu īpatsvars kopējos banku aktīvos; %)

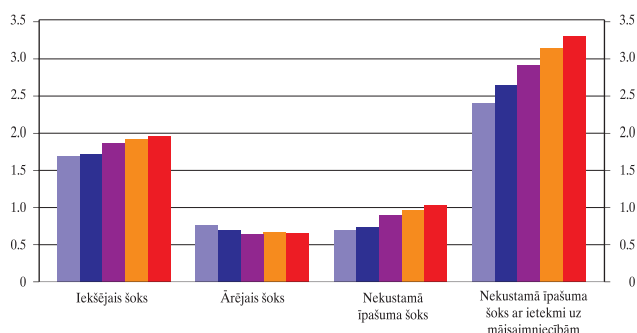
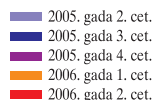
Tomēr neviena analizētā nozaru kredītriska šoka dēļ neviena banka nekļūtu maksātspējīga, respektīvi, bankām, kas kredītriska šoku dēļ nespētu izpildīt minimālā kapitāla prasību, šoka radīto zaudējumu apjoms nepārsniegtu pašu kapitāla apjomu.

Potenciālo nozaru kredītriska šoku radīto zaudējumu attiecība pret banku aktīviem 1. pusgadā turpināja palielināties, taču lēnāk nekā iepriekš (sk. 22. att.). Vienīgi ārējā šoka gadījumā radīto zaudējumu apjomam nav raksturīgas pieauguma tendences attiecībā pret banku aktīviem. Nedaudz augstākie banku kapitāla pietiekamības rādītāji 1. pusgada beigās galvenokārt noteica stresa testu rezultātu uzlabošanos attiecībā uz kapitāla prasību izpildei nepieciešamā papildu kapitāla apjomu, kas bankām būtu nepieciešams pēc apskatītajiem nozaru kredītriska šokiem (sk. 23. att.).

22. attēls

NOZARU KREDĪTRISKA ŠOKU STRESA TESTU REZULTĀTI

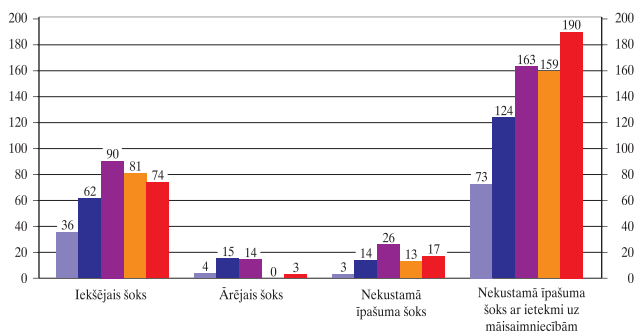
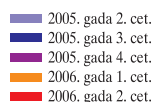
(kopējie banku zaudējumi; % no banku aktīviem)

23. attēls

NOZARU KREDĪTRISKA ŠOKU STRESA TESTU REZULTĀTI

(kapitāla prasību izpildei nepieciešamais papildu kapitāls; milj. latu)

Vienīgi nekustamā īpašuma šoka ar ietekmi uz mājāsaimniecībām papildu nepieciešamā kapitāla apjoms 1. pusgadā palielinājās, atspoguļojot īpaši straujo pieauguma tempu minētā šoka scenārijā ietvertajiem kredītiem.

Nerezidenti izsniegto kredītu atlikuma pieauguma temps kopumā bija ievērojami lēnāks par rezidentu kredītportfeļa pieauguma tempu. Tādējādi nerezidentu kredītu atlikuma īpatsvars Latvijas banku sektora kredītu kopējā atlikumā jūnijā beigās bija samazinājies līdz 10.3% (2005. gada beigās – 10.6%, 2005. gada 1. pusgada beigās – 13.0%). Nerezidentu kredītportfeļa lielāko daļu joprojām veidoja

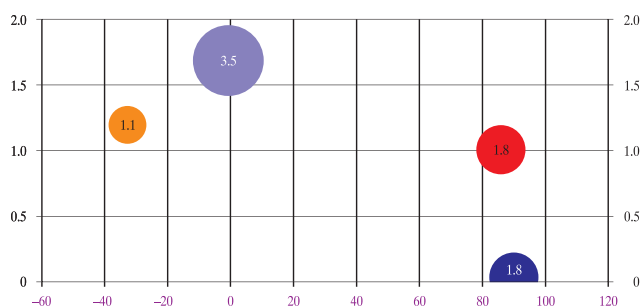
kredīti ES10 valstu rezidentiem – to īpatsvars kopējā banku kredītu atlikumā jūnija beigās bija 3.5% (sk. 24. att.). Taču visstraujākais kredītu atlikuma pieaugums bija kredītiem, kas izsniegti ES15 un NVS valstu rezidentiem. Turklāt NVS valstu rezidentiem izsniegtajiem kredītiem joprojām ir īpaši augsta kredītportfeļa kvalitāte – INK apjoms šo kredītu atlikumā ir niecīgs.

24. attēls

**NEREZIDENTU KREDĪTPORTFEĻA
LIELĀKO ĢEOGRĀFISKO SEGMENTU
ĪPATSVARŠ BANKU SEKTORA KOPĒJĀ
KREDĪTPORTFEĻĒ; GADA PIEAUGUMA
TEMPS UN KREDĪTU KVALITĀTE**

(INK īpatsvars kredītu atlikumā; kredītu atlikuma gada
pieauguma temps; %)

ASV
NVS
ES10
ES15

3. BANKU PELNĪTSPĒJA⁵

Pelnītspējas rādītāji saglabājās augsti.

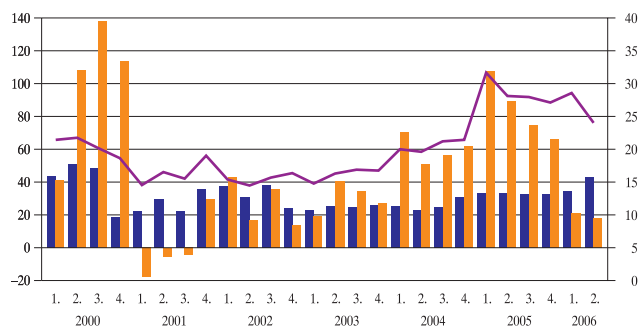
Straujā tautsaimniecības izaugsme ļāva bankām saglabāt augstu pelnītspējas līmeni. Latvijas banku sektora peļņa pēc nodokļu samaksas 1. pusgadā bija 110.5 milj. latu. Salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu peļņa pieauga par 18.0%. Visas bankas darbojās ar peļņu, tomēr, neraugoties uz kopējo peļņas pieaugumu, pusei banku peļņa samazinājās.

Banku ROE 1. pusgadā bija 24.0% – mazāka nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā, jo banku kapitāls pieauga straujāk (par 43.1%; sk. 25. att.), tomēr Latvijas banku ROE ir augstāka nekā ES valstu banku vidējais rādītājs.

25. attēls

**ROE UN TĀS KOMPONENTU DINAMIKA
(%)**

Kapitāla un rezervju gada pieaugums
Peļņas gada pieaugums
ROE (labā ass)

Banku aktīviem augot straujāk (kāpums – 43.4%) nekā peļņai, salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu samazinājās arī banku ROA (līdz 1.9%).

ROE samazinājās vairākumā banku, t.sk. lielāko banku ROE saruka zem 30% (sk. 26. att.).

ES valstu banku meitassabiedrību Latvijā ROE kopumā bija nedaudz augstāka nekā banku sektora kopējais rādītājs (sk. 27. att.).

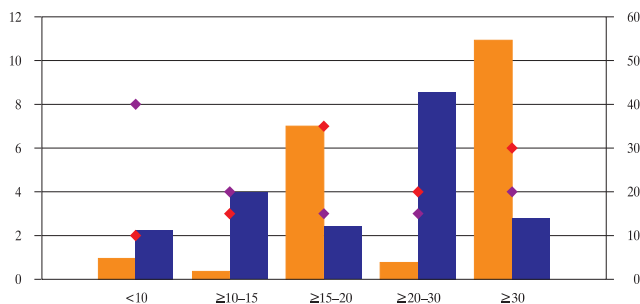
Turpinoties kredītu ekspansijai un augot procentu likmēm, būtiski (par 51.8%) palielinājās procentu ienākumi par ne-MFI izsniegtajiem kredītiem. To īpatsvars 1. pusgada beigās sasniedza pusi no ienākumu kopapjoma. Visi procentu ienākumi

⁵ Neauditēti dati.

26. attēls

BANKU DALĪJUMS GRUPĀS ATBILSTOŠI TO ROE

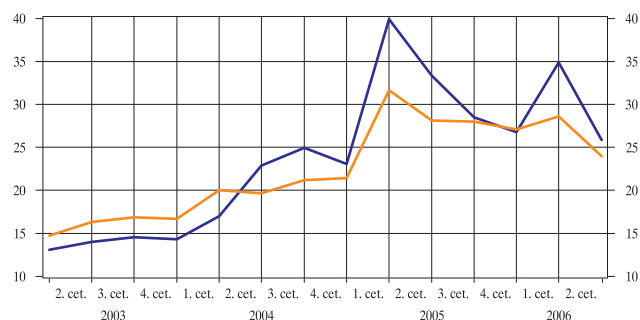
Banku tirgus daļa (% no kopējiem banku aktīviem; labā ass)
 2005. gada 1. pusgads
 2006. gada 1. pusgads
 Banku skaits
 2005. gada 1. pusgads
 2006. gada 1. pusgads

27. attēls

ROE DINAMIKA (%)

Visas bankas
 ES valstu banku meitassabiedrības

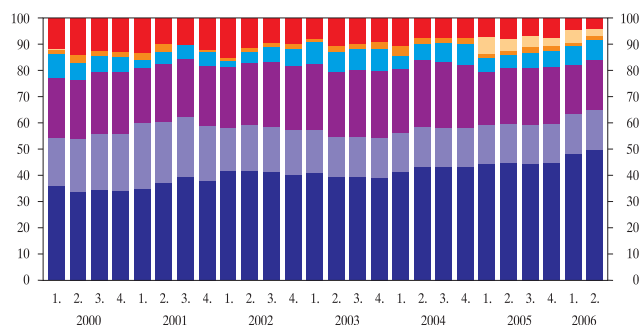

kopā veidoja aptuveni divas trešdaļas kopējo ienākumu (sk. 28. att.). Tirgus procentu likmju paaugstināšanās un saistību (īpaši pret ārvalstu bankām) pieauguma ietekmē procentu izdevumi salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu palielinājās par 81.7%, galvenokārt augot procentu izdevumiem par saistībām pret MFI un par ne-MFI noguldījumiem. Procentu izdevumu par saistībām pret MFI kāpums bija ļoti straujš, un to apjoms gandrīz sasniedza izdevumu par ne-MFI noguldījumiem apjomu (sk. 29. att.). Procentu izdevumu īpatsvars kopējos izdevumos sasniedza 40.1%. Tādējādi tīro procentu ienākumu pieauguma temps nedaudz mazinājās.

28. attēls

IENĀKUMU STRUKTŪRA (%)

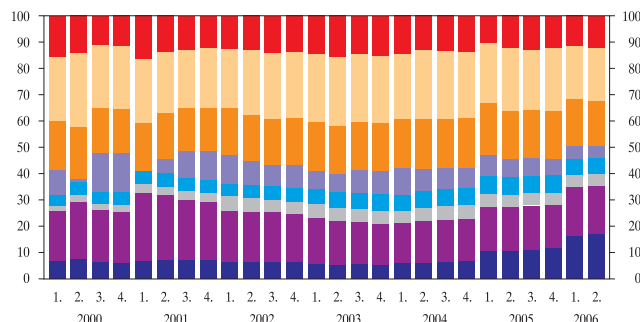
Procentu ienākumi par kredītiem ne-MFI
 Pārējie procentu ienākumi
 Komisijas naudas
 Ienākumi no tirdzniecības ar ārvalstu valūtu
 Ienākumi no pārējiem finanšu instrumentu tirdzniecības darījumiem
 Dividenžu ienākumi
 Citi ienākumi

29. attēls

IZDEVUMU STRUKTŪRA (%)

Procentu izdevumi par saistībām pret MFI
 Procentu izdevumi par ne-MFI noguldījumiem
 Pārējie procentu izdevumi
 Komisijas naudas
 Izdevumi uzkrājumiem
 Atalgojums
 Pārējie administratīvie izdevumi
 Citi izdevumi

Kopējā procentu likmju starpība turpināja samazināties.

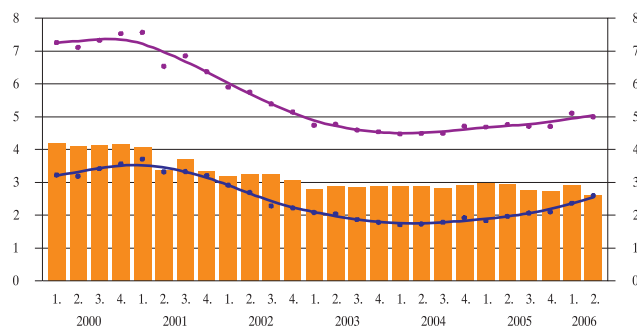
1. pusgadā kopējā procentu likmju starpība⁶ turpināja samazināties (sk. 30. att.), tomēr joprojām bija samērā liela. Vidējā procentu likme procentu ienākumus pelnošajiem aktīviem nedaudz pieauga, savukārt vidējā procentu likme procentu izdevumus radošajiem pasīviem palielinājās straujāk.

30. attēls

KOPĒJĀ PROCENTU LIKMJU STARPĪBA (%)

(%)

— Kopējā procentu likmju starpība
— Vidējā procentu likme procentu ienākumus pelnošajiem aktīviem
— Vidējā procentu likme procentu izdevumus radošajiem pasīviem

Kredīti veidoja divas trešdaļas procentu ienākumus pelnošo aktīvu, bet procentu ienākumos šīm aktīvu postenim bija vēl lielāka daļa (76.1%). Tādējādi kredītu procentu likmju starpību attīstība ir pelnītspējas dinamikas svarīgākais faktors. 2006. gada 1. pusgadā ECB divas reizes paaugstināja bāzes likmi. Tiek prognozēts, ka ECB turpinās to paaugstināt arī turpmāk. Arī Latvijas Banka veica vairākus pasākumus kredītu pieprasījuma mazināšanai. Tā rezultātā bija vērojams tirgus procentu likmju kāpums un kredītu sadārdzināšanās. Tomēr spēcīgās konkurences apstākļos, īpaši kreditēšanas jomā, bankas tirgus procentu likmju kāpumu daļēji sedza ar savu procentu likmju starpības samazināšanu. Kredītu maržas (uzcenojums virs mainīgās procentu likmes) bija vēsturiski zemākās.

Bankām bija arvien vairāk jāmaksā par piesaistītajiem noguldījumiem un saistībām pret citām kredītiestādēm. Saistību pret citām kredītiestādēm daļa kopējos izdevumos radošajos pasīvos 1. pusgada beigās palielinājās līdz 37.1% {26.7%}, bet kopējos procentu izdevumos – līdz 43.0% {34.0}. Tirgus procentu likmēm pieaugot straujāk nekā noguldījumu procentu likmēm, noguldījumu procentu likmju starpība 1. pusgadā palielinājās (sk. 31. att.).

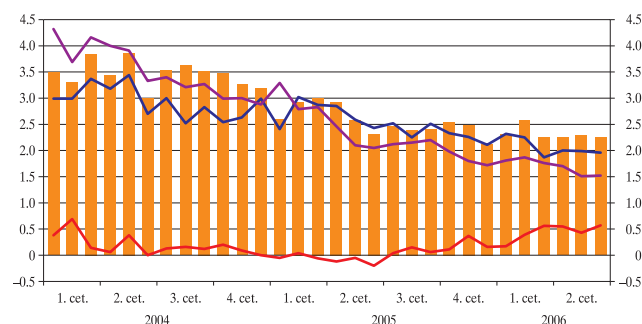
31. attēls

PROCENTU LIKMJU STARPĪBAS

JAUNAJIEM DARĪJUMIEM¹

(vidējais svērtais; procentu punktos)

— Vispārējā procentu likmju starpība
— Nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu procentu likmju starpība
— Noguldījumu procentu likmju starpība
— Kredītu mājokļa iegādei procentu likmju starpība

¹ Visas starpības aprēķinātas no jauna veiktajiem darījumiem. Vispārējā procentu likmju starpība aprēķināta, no kredītu ar noteiktu termiņu procentu likmes atņemot vidējo noguldījumu procentu likmi. Kredītu procentu starpība aprēķināta, no attiecīgajām kredītu procentu likmēm atņemot atsauces likmi (perioda vidējo naudas tirgus kredītu uz 6 mēnešiem indeksa (RIGIBOR 6M, EURIBOR 6M vai LIBOR USD 6M) vērtību). Noguldījumu procentu likmju starpība aprēķināta, no atsauces likmes (perioda vidējās naudas tirgus noguldījumu uz 6 mēnešiem indeksa (RIGIBID 6M, EURIBID 6M vai LIBID USD 6M) vērtības) atņemot vidējo noguldījumu procentu likmi.

⁶ Kopējā procentu likmju starpība (*total spread*) – starpība starp procentu ienākumus pelnošo aktīvu (*interest earning assets*) un procentu izdevumus radošo pasīvu (*interest bearing liabilities*) vidējām procentu likmēm.

Augošā atkarība no ārvalstu banku finansējuma starpbanku procentu likmju kāpuma apstākļos ietekmēja banku procentu izdevumu straujāku pieaugumu salīdzinājumā ar procentu ienākumiem un mazināja banku peļņitpēju.

Palielinoties procentu ienākumu un izdevumu īpatsvaram attiecīgi ienākumu un izdevumu kopapjomā, komisijas naudas ienākumu un izdevumu īpatsvars samazinājās. Komisijas naudas izdevumi turpināja augt straujāk nekā komisijas naudas ienākumi, tomēr neto komisijas naudas ienākumi gada laikā palielinājās par 18.3% un veidoja 14.2% no ienākumu kopapjoma.

Ienākumi no finanšu instrumentu tirdzniecības gada laikā dubultojās, bet finanšu instrumentu pārvērtēšanas dēļ vairākām bankām radās zaudējumi. Savukārt banku ienākumi no tirdzniecības ar ārvalstu valūtu pieauga un veidoja gandrīz 7.9% no ienākumu kopapjoma.

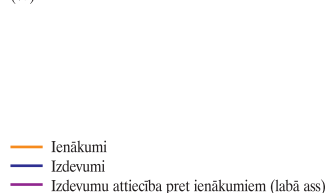
Dividenžu ienākumi 1. pusgadā bija 11 milj. latu (par 24.8% mazāki nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā), un to īpatsvars ienākumu kopapjomā bija 2.5%.

Banku sektora administratīvie izdevumi pieauga par 27.7%, bet to īpatsvars izdevumu kopapjomā samazinājās no 42.1% līdz 37.2%. Pieauga visu veidu administratīvie izdevumi, visstraujāk – padomes un valdes atalgojums, tomēr to daļa kopējos administratīvajos izdevumos joprojām bija nenozīmīga.

1. pusgadā banku sektora izdevumi pieauga straujāk nekā ienākumi (attiecīgi par 44.6% un 36.7%) un izdevumu un ienākumu attiecība⁷ bija 50.3% {50.4%} (sk. 32. att.).

32. attēls

IEŅĀKUMU UN IZDEVUMU GADA PIEAUGUMS (%)

4. BANKU KAPITĀLA PIETIEKAMĪBA

Banku kapitāla prasību kopapjoms turpināja pieaugt straujāk nekā banku pašu kapitāls.

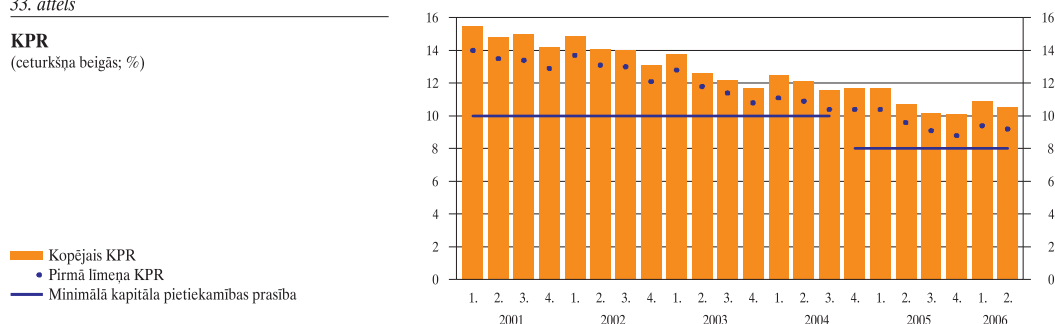
Riska svērtie aktīvi palielinājās straujāk nekā banku pašu kapitāls, tāpēc KPR turpināja kristies (līdz 10.5% 2. ceturkšņa beigās; FKTK noteiktā minimālā prasība – 8%). Arī 1. līmeņa KPR samazinājās (līdz 9.2%; sk. 33. att.). 1. pusgada beigās piecu banku KPR bija 8–10% un to tirgus daļa kopējos banku aktīvos sasniedza 47.6% (sk. 34. att.). Palielinājās arī to banku skaits un tirgus daļa, kuru KPR ir 10–15%.

⁷ Izdevumu un ienākumu attiecība aprēķināta saskaņā ar ECB metodoloģiju: (administratīvie izdevumi + nemateriālo aktīvu un pamatlīdzekļu vērtības nolietojums un atsavināšana)/(tīrie procentu ienākumi + dividenžu ienākumi + neto komisijas naudas + finanšu instrumentu tirdzniecības darījumu peļņa/zaudējumi + finanšu instrumentu pārvērtēšanas rezultāts + citi parastie ienākumi – citi parastie izdevumi + pārdošanai pieejamo finanšu aktīvu vērtības samazinājuma korekcija) x 100.

33. attēls

KPR

(ceturkšņa beigās, %)

34. attēls

BANKU DALĪJUMS GRUPĀS ATBILSTOŠI TO KPR

Banku tirgus daļa (% no kopējiem banku aktīviem; labā ass)

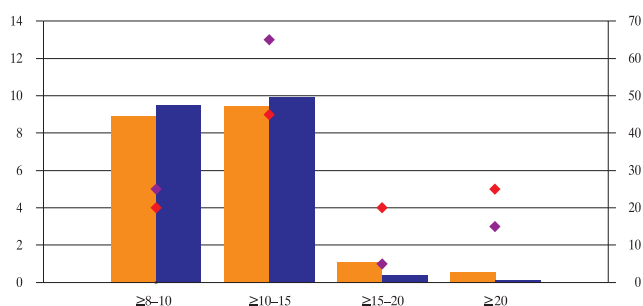
2005. gada 1. pusgads

2006. gada 1. pusgads

Banku skaits

2005. gada 1. pusgads

2006. gada 1. pusgads

5. BANKU PROCENTU LIKMJU RISKS

Banku pakļautība procentu likmju riskam joprojām bija neliela.

2006. gada 1. pusgadā Latvijas banku pakļautība pārcenošanas riskam⁸, kas ir būtiskākais banku procentu likmju riska avots, kopumā joprojām bija neliela. Procentu likmju riska vadībā nozīmīgākā attiecība – kumulatīvā 1 gada PJA un PJS attiecība – 1. pusgadā bija 1.03. Tas liecina, ka kopumā Latvijas bankās termiņa intervālā līdz 1 gadam PJA un PJS joprojām bija gandrīz pilnībā sabalansēti (sk. 35. att.).

35. attēls

LATVIJAS BANKU PJA UN PJS ATTIECĪBA

PJA / PJS

2004. gada 4. cet.

2005. gada 2. cet.

2005. gada 4. cet.

2006. gada 2. cet.

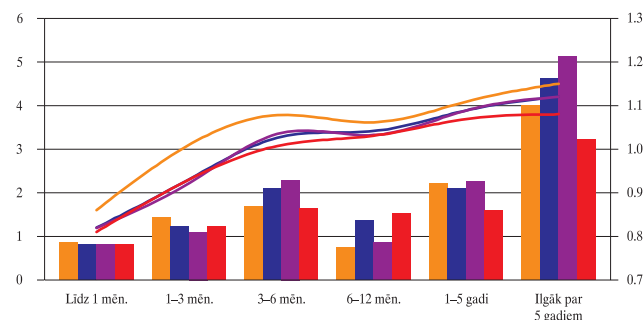
Kumulatīvie PJA / PJS (labā ass)

2004. gada 4. cet.

2005. gada 2. cet.

2005. gada 4. cet.

2006. gada 2. cet.

Arī kumulatīvā 1 gada PJA un PJS starpība jeb pārcenošanas starpība (GAP)⁹ attiecībā pret Latvijas banku aktīviem būtiski nemainījās (sk. 36. att.). 1. pusgadā

⁸ Pārcenošanas risks ir iespēja ciest zaudējumus, mainoties procentu likmēm un pastāvot atšķirībām aktīvu un saistību atlikušajos termiņos. Zaudējumi procentu likmju pārmaiņu dēļ rodas, procentu izdevumiem pieaugot vairāk nekā procentu ienākumiem vai procentu ienākumiem samazinoties vairāk nekā procentu izdevumiem. Nosakot bankas pakļautību pārcenošanas riskam, tiek izmantoti tikai PJA un PJS, kas tiek grupēti vairākos termiņa intervālos atkarībā no atlikušā laika līdz pārcenošanai, kas fiksētas procentu likmes instrumentiem ir līdz termiņa beigām atlikušais laiks, bet mainīgas procentu likmes instrumentiem – līdz procentu likmju pārskatīšanai atlikušais laiks.

⁹ GAP noteiktā termiņa intervālā ir starpība starp PJA un PJS vērtību konkrētajā termiņa intervālā. Jo lielāka ir GAP, jo lielāka bankas pakļautība procentu likmju riskam. Ja GAP ir pozitīva, banka cietīs zaudējumus no procentu likmju pazemināšanās, jo, tā kā PJA ir vairāk par PJS, bankas procentu ienākumi samazināsies vairāk nekā izdevumi. Ja GAP ir negatīva, banka cietīs zaudējumus no procentu likmju pieauguma, jo, tā kā saistību ir vairāk nekā aktīvu, bankas procentu izdevumi palielināsies vairāk nekā ienākumi.

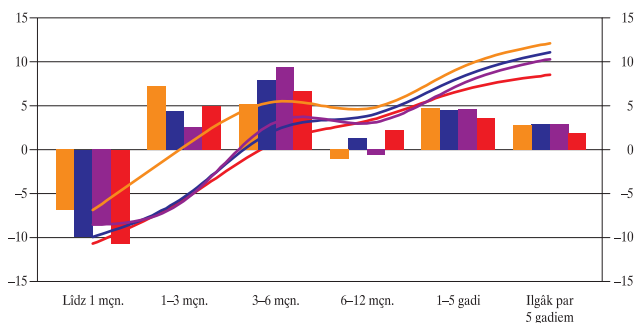
tā pieauga no 2.8% līdz 3.2%, taču joprojām bija zemāka nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā. Lai gan GAP attiecībā pret aktīviem būtiski nemainījās, palielinājās PJA un PJS nesabalansētība nozīmīgākajos termiņa intervālos – līdz 1 mēnesim un 1–3 mēnešiem, kuri kopā ietver vairāk nekā divas trešdaļas no kopējiem banku aktīviem.

36. attēls

GAP ĪPATSVARŠ KOPĒJOS LATVIJAS BANKU AKTĪVOS (%)

GAP
 2004. gada 4. cet.
 2005. gada 2. cet.
 2005. gada 4. cet.
 2006. gada 2. cet.

Kumulatīvās GAP
 2004. gada 4. cet.
 2005. gada 2. cet.
 2005. gada 4. cet.
 2006. gada 2. cet.

Jūtīguma analīzes rezultāti joprojām liecina, ka iespējamo procentu likmju pārmaiņu ietekme uz Latvijas banku tīrajiem gada procentu ienākumiem¹⁰ būtu ļoti neliela (sk. 37. att.).¹¹ Procentu likmēm pieaugot par 1 procentu punktu, negatīvā pārcenošanas starpība termiņa intervālā līdz 1 mēnesim samazinātu Latvijas banku gada tīros procentu ienākumus par 1.3% no kopējā banku kapitāla un rezervēm. Savukārt pozitīvā pārcenošanas starpība termiņa intervālā 1–3 mēneši palielinātu banku tīros gada procentu ienākumus par 0.5% no kopējā banku kapitāla un rezervēm. Pozitīvās pārcenošanas starpības arī nākamajos termiņa intervālos samazinātu kopējo procentu likmju pieauguma negatīvo ietekmi gada laikā līdz 0.2% no kopējā banku kapitāla un rezervēm. Samērā lielās pozitīvās pārcenošanas starpības termiņa intervālos no 1 mēneša līdz 12 mēnešiem galvenokārt nosaka mainīgo procentu likmju piemērošana banku izsniegtajiem kredītiem. Tādējādi jebkādas tīrus procentu likmju pārmaiņas tiek iecenotas banku izsniegto kredītu procentu likmēs samērā īsā laikā.

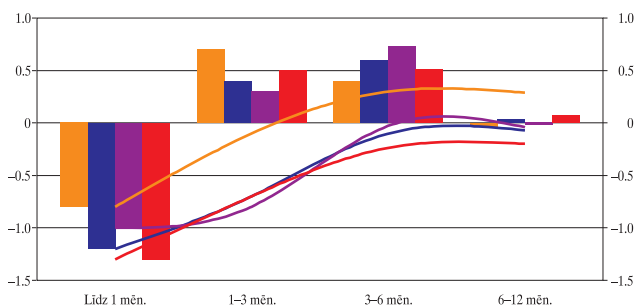
37. attēls

JUTĪGUMA ANALĪZE: PROCENTU LIKMJU PIEAUGUMA PAR 1 PROCENTU PUNKTU IETEKME UZ LATVIJAS BANKU TĪRAJĒM GADA PROCENTU IENĀKUMIEM TERMIŅU DALĪJUMĀ

(% no kapitāla un rezervēm)

Ietekme
 2004. gada 4. cet.
 2005. gada 2. cet.
 2005. gada 4. cet.
 2006. gada 2. cet.

Kumulatīvā ietekme
 2004. gada 4. cet.
 2005. gada 2. cet.
 2005. gada 4. cet.
 2006. gada 2. cet.

Kopumā sabalansētā PJA un PJS struktūra un nelielais banku jutīgums pret procentu likmju pārmaiņām liecina par samērā nelielu Latvijas banku pakļautību procentu likmju riskam.

¹⁰ Ietekme uz tīrajiem gada procentu ienākumiem katrā termiņa intervālā tiek aprēķināta, reizinot šā intervāla GAP ar procentu likmju pārmaiņas lielumu un konkrētā termiņa intervāla koeficientu, kas raksturo gada daļu, kad šā intervāla GAP būs aktīva. Koeficienta aprēķinā pieņemts, ka pārcenošana notiks intervāla vidū. Tā, piemēram, 3–6 mēnešu intervāla koeficientu aprēķina šādi: $(12 - 0.5 \times (3 + 6)) / 12 = 0.625$. Kopējā ietekme uz gada peļņu ir pirmo četrus termiņa intervālu ietekmju summa.

¹¹ Tā kā aprēķini balstās uz GAP metodi, netiek ņemta vērā procentu likmju ietekme uz bankas ekonomisko vērtību un aprēķinu pamats procentu ienākumiem ir banku bilances struktūra ceturkšņa beigās.

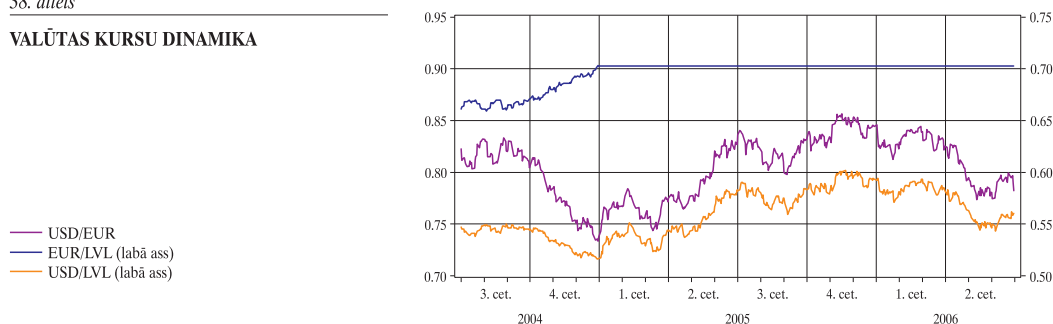
6. BANKU VALŪTAS RISKS

Banku tiešais valūtas risks kopumā joprojām bija zems, tomēr atsevišķām bankām pieaugušas eiro atklātās valūtas pozīcijas.

1. pusgadā valūtas tirgum bija raksturīga ASV dolāra kursa samazināšanās un lielāks svārstīgums (sk. 38. att.).

38. attēls

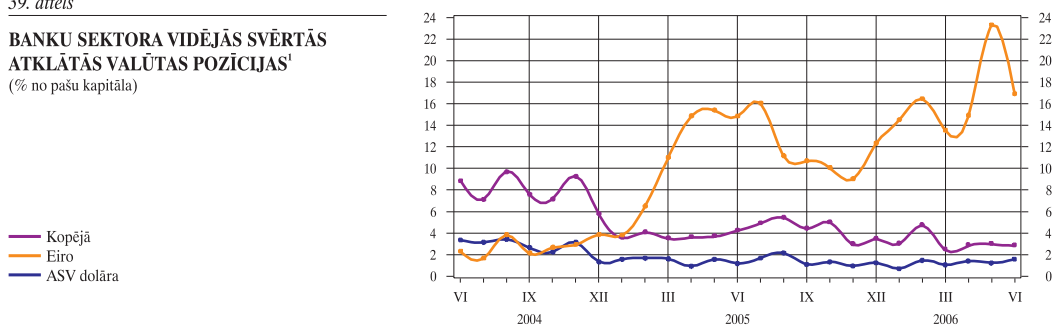
VALŪTAS KURSU DINAMIKA

Latvijas bankas ir labi pasargātas no valūtas riska saistībā ar ASV dolāra kursa svārstībām, jo tās uztur zemas ASV dolāra atklātās pozīcijas jau kopš lata piesaistes maiņas 2005. gada sākumā. Turklāt 2006. gada 1. pusgada vidējais banku ASV dolāra atklāto pozīciju līmenis bija vēl zemāks. Turpretī banku eiro atklātās pozīcijas 2006. gada sākumā ievērojami pieauga, banku sektora vidējai svērtajai eiro atklātajai pozīcijai maija beigās sasniedzot tās vēsturiski augstāko līmeni – 23.3% no banku sektora pašu kapitāla (sk. 39. att.). Taču jaunākie banku dati norāda uz eiro atklāto pozīciju būtisku mazināšanos.

39. attēls

BANKU SEKTORA VIDĒJĀS SVĒRTĀS ATKLĀTĀS VALŪTAS POZĪCIJAS¹ (% no pašu kapitāla)

¹ Aprēķinos izmantotas atklāto valūtas pozīciju absolūtās vērtības. Individuālo banku atklātās valūtas pozīcijas svērtas pēc pašu kapitāla lieluma. Līdz ar lata piesaisti eiro ar 2005. gada 1. janvāri eiro atklātās pozīcijas vairs netiek iekļautas kopējās atklātās valūtas pozīcijas aprēķinā.

Lai gan banku sektora eiro atklātās pozīcijas vidējais svērtais līmenis nav augsts, eiro atklāto pozīciju diapazons Latvijas bankās ir ļoti plašs. Lielākajai daļai Latvijas banku eiro atklātā pozīcija ir 10% robežās no pašu kapitāla. Taču dažās samērā nelielās bankās jūnija beigās eiro atklātā pozīcija bija nozīmīga.

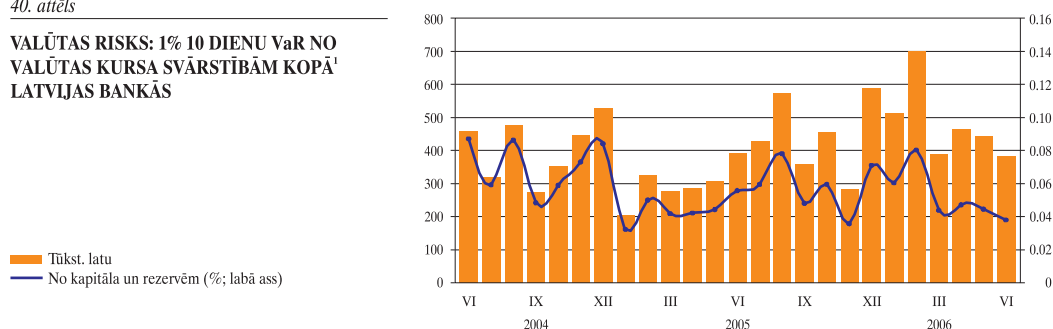
Valūtas riska kvantitatīvā rādītāja VaR¹² rezultāti joprojām liecina par ļoti mazu

¹² VaR vērtība atspoguļo maksimālos gaidāmos zaudējumus noteiktā laika posmā ar noteiktu varbūtību. 1% 10 dienu VaR no valūtas kursa svārstībām nozīmē, ka nākamā 10 dienu laikā pastāv tikai 1% varbūtība, ka zaudējumi no valūtas kursa svārstībām pārsniegs VaR vērtību. Šajā pārskatā VaR tika iegūts, balstoties uz individuālo banku atklātajām valūtas pozīcijām katra mēneša beigās. Aprēķinos izmantotas vēsturiskās dienas valūtas kursa pārmaiņas viena gada laikā pirms VaR novērtējuma datuma (attiecinā gada beigās). Kopš lata piesaistes eiro VaR aprēķinā eiro komponents netiek iekļauts.

Latvijas banku ievainojamību pret lielām, bankām nelabvēlīgām valūtas kursa pārmaiņām (sk. 40. att.). Turklāt 1. pusgadā VaR rezultāti pat nedaudz uzlabojās.

40. attēls

VALŪTAS RISKS: 1% 10 DIENU VaR NO VALŪTAS KURSA SVĀRSTĪBĀM KOPĀ¹ LATVIJAS BANKĀS

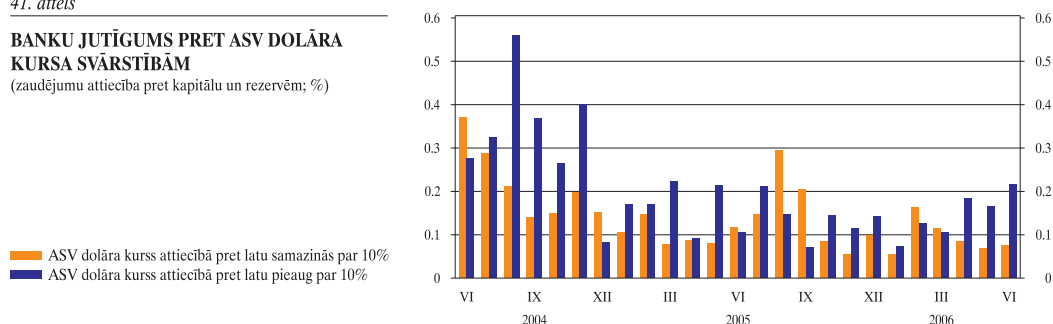

¹ Jāņem vērā apstākļi, ka Latvijas banku VaR iegūts, summējot atsevišķo banku VaR. Reālais kopējais banku VaR ir mazāks, jo atsevišķo banku VaR savstarpēji nav pilnībā pozitīvi korelēti.

Tāpat kā visā periodā pēc lata piesaistes maiņas lielākā banku valūtas riska avota – ASV dolāra kursa svārstību – iespējamā ietekme uz bankām 1. pusgadā joprojām bija zema (sk. 41. att.). 1. pusgada pēdējos mēnešos pieaugušais banku jutīgums pret ASV dolāra kursa kāpumu skaidrojams ar vienas bankas ASV dolāra īso pozīciju palielināšanos.

41. attēls

BANKU JUTĪGUMS PRET ASV DOLĀRA KURSA SVĀRSTĪBĀM
(zaudējumu attiecība pret kapitālu un rezervēm; %)

Kopumā gan atklāto valūtas pozīciju, gan VaR un jutīguma analīzes rezultāti rāda, ka Latvijas banku tiešais valūtas risks saglabājas zemā līmenī.

7. BANKU LIKVIDITĀTE

Kopējais banku likviditātes līmenis saglabājās nedaudz virs 50%, un to noteica neliela kredītešanā aktīvo banku likviditātes uzlabošanās.

Banku kopējā likviditātes rādītāja līmenis stabilizējās un 1. pusgada beigās bija 51.5% {51.8%} (FKTK noteiktais minimālais līmenis – 30%¹³). Rādītāja stabilizāciju noteica rezidentus apkalpojošo banku¹⁴ likviditātes rādītāja neliels uzlabojums, kaut gan nerezidentus apkalpojošās bankās saglabājās likviditātes samazināšanās tendence, kas liecina par riska darījumu pieaugumu aktīvos. Daļēji lik-

¹³ Likvidie aktīvi (nauda kasē; tās prasības pret Latvijas Banku un maksāspējīgām kredītiestādēm, kuru atlikušais termiņš nepārsniedz 30 dienu, un noguldījumi ar citu termiņu, ja līgumā paredzēta iespēja izņemt tos pirms noteiktā termiņa; ieguldījumi finanšu instrumentos, ja tiem ir pastāvīgs, neierobežots tirgus) nedrīkst būt mazāki par 30% no to banku tekošo saistību kopsummas, kuru atlikušais termiņš nepārsniedz 30 dienu.

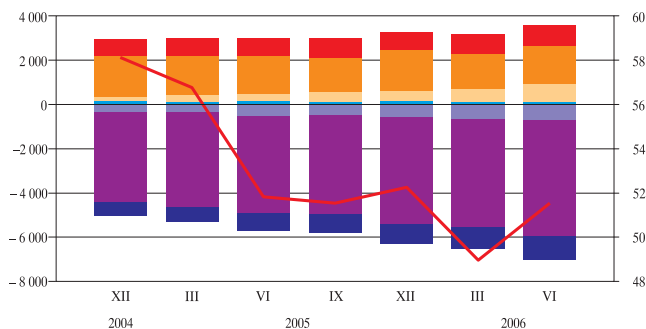
¹⁴ Bankas grupētas pēc nerezidentu noguldījumu īpatsvara banku pasīvos: ja tas pārsniedz 20%, banka tiek pieskaitīta pie nerezidentus apkalpojošām bankām, ja tas ir mazāks par 20% – pie rezidentus apkalpojošām bankām.

viditātes rādītāja palielināšanos veicināja Latvijas Bankas lēmums par obligāto rezervju prasību palielināšanu no 6% uz 8% ar 2005. gada 24. decembri un obligāto rezervju bāzes paplašināšana ar 2006. gada 24. maiju, iekļaujot banku saistības ar noteikto termiņu ilgāku par 2 gadiem. 1. pusgada beigās prasību pret Latvijas Banku īpatsvars aktīvos salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu palielinājās par 3.0 procentu punktiem un sasniedza 6.4% (sk. 42. att.).

42. attēls

BANKU SEKTORA LIKVIDITĀTE

(milj. latu)

Arī īstermiņa likviditātes rādītājs¹⁵ nedaudz uzlabojās un 1. pusgada beigās bija 66.0% {61.2%}. Likvido aktīvu¹⁶ īpatsvars banku sektorā aktīvos bija 25.3% {29.7%}.

Aktīvu un pasīvu termiņstruktūras nesabalansētība salīdzinājumā ar 2005. gada beigām samazinājās, un nesabalansētākā neto pozīcija – pasīvi uz pieprasījumu – bija 2 920 milj. latu jeb 29.9% no IKP (2005. gada beigās – 33.5% no IKP).

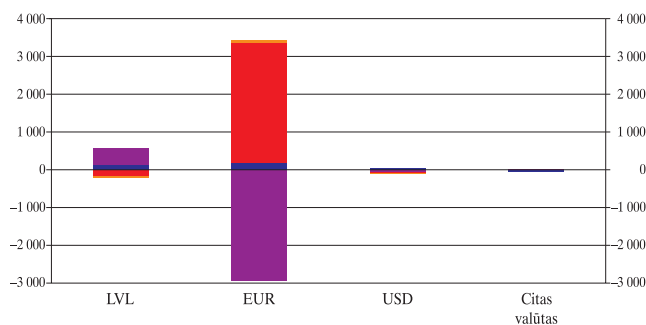
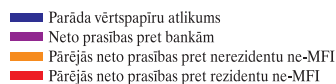
Turpinoties aktīvai kreditēšanai, ne-MFI izsniegto kredītu un no ne-MFI piesaistīto noguldījumu atlikumu attiecība turpināja palielināties un 1. pusgada beigās sasniedza 124.1% {97.8%}. Arvien lielāku banku kredītu resursu daļu veidoja ārvalstu banku aizdevumi, jo to īpatsvars kopējos pasīvos salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu pieauga par 9.4 procentu punktiem un sasniedza 33.1% (t.sk. 20.4% – no mātesbankām). Savukārt ne-MFI noguldījumu īpatsvars pasīvos samazinājās par 9.5 procentu punktiem (līdz 52.5%). Tas liecina par augošu Latvijas banku sektora atkarību no ārvalstu finansējuma.

Analizējot situāciju banku grupu dalījumā, redzams, ka rezidentus apkalpojošām bankām raksturīga resursu piesaiste eiro no mātesbankām, Eiropas valstu investīciju bankām un sindicēto kredītu veidā – no citām ārvalstu bankām (sk. 43. att.). Šie piesaistītie resursi tika izmantoti galvenokārt rezidentu ne-MFI kreditēšanai šajā pašā valūtā. Rezidentu apkalpojošo banku atkarība no citu ārvalstu banku

43. attēls

REZIDENTUS APKALPOJOŠO BANKU AKTĪVU UN SAISTĪBU NETO POZĪCIJAS

(2006. gada 2. ceturkšņa beigās; milj. latu)

¹⁵ Īstermiņa likviditātes rādītājs = likvidie aktīvi/pieprasījuma saistības (pret bankām un ne-MFI) x 100.

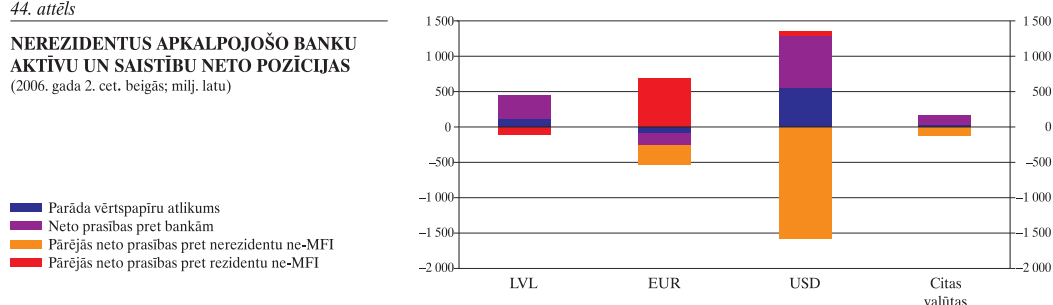
¹⁶ Likvidie aktīvi = nauda kasē + prasības pret MFI + centrālo valdību parāda vērtspapīri ar fiksētu ienākumu.

finansējuma turpināja pieaugt (1. pusgada beigās – 45.6% no šo banku kopējiem pasīviem).

Savukārt nerezidentus apkalpojošās bankas resursus piesaistīja galvenokārt ASV dolāros no nerezidentu ne-MFI un to lielāko daļu izvietoja ārvalstu bankās vai arī vērtspapīros (sk. 44. att.). Tomēr pieauga piesaistīto resursu daļa, kas tika izmantota rezidentu kredītešanai, galvenokārt izsniedzot aizdevumus eiro. Tomēr ar nerezidentu noguldījumiem saistītais likviditātes risks joprojām bija neliels, jo lielākā šo līdzekļu daļa tika izvietota korespondentkontos ārvalstu bankās un vērtspapīros. Nerezidentu ne-MFI noguldījumu atlikums gandrīz nemainījās un 1. pusgada beigās bija 2 628.2 milj. latu. Savukārt papildu finansējums tika piesaistīts no citām MFI, kā arī emitējot obligācijas.

44. attēls

NEREZIDENTUS APKALPOJOŠO BANKU AKTĪVU UN SAISTĪBU NETO POZĪCIJAS (2006. gada 2. cet. beigās; milj. latu)

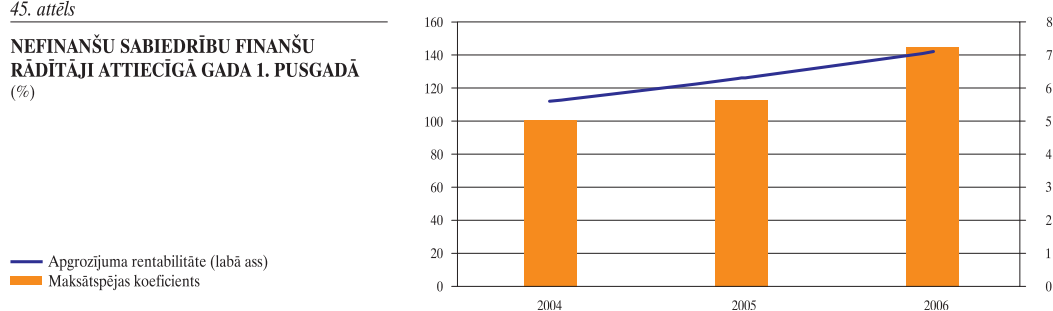
8. FINANSIĀLĀ IEVAINOJAMĪBA

Strauji palielinājās nefinanšu sabiedrību parādu slogs, īpaši – ar nekustamo īpašumu saistītās nozarēs.

Spēcīga tautsaimniecības izaugsme un investīciju ieplūde 1. pusgadā veicināja strauju nefinanšu sabiedrību sektora attīstību. Tiecoties izmantot augošā pieprasījuma sniegtās peļņas iespējas, sabiedrības būtiski palielināja ražošanas aktīvus, finansējumam galvenokārt izmantojot aizņemtus līdzekļus (sk. 45. att.).

45. attēls

NEFINANŠU SABIEDRĪBU FINANŠU RĀDĪTĀJI ATTIECĪGĀ GADA 1. PUSGADĀ (%)

Labvēlīgā konjunktūra veicināja jaunu dalībnieku ienākšanu tirgū – 2006. gada 1. pusgadā jaundibināto nefinanšu sabiedrību skaits bija vairāk nekā par ceturto daļu lielāks nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā. Savukārt to uzņēmumu skaita, kuru maksātnespējas lietas reģistrētas Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā, attiecība pret jaundibināto uzņēmumu skaitu turpināja samazināties.

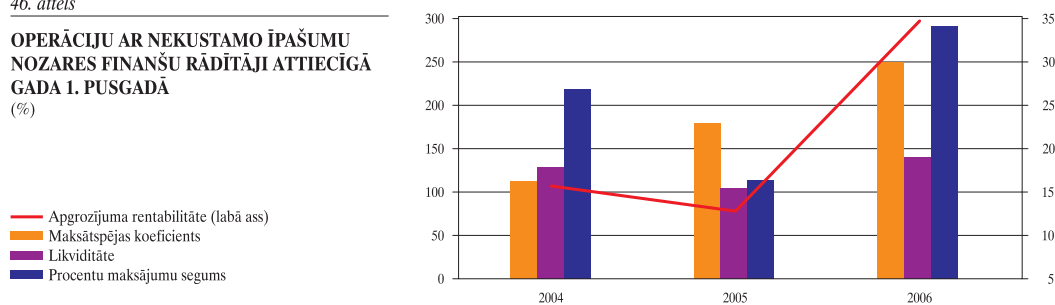
Saskaņā ar operatīvo informāciju 2006. gada 1. pusgadā turpināja ievērojami palielināties nefinanšu sabiedrību apgrozījums. To galvenokārt noteica joprojām straujā tirdzniecības sektora paplašināšanās – tā apgrozījuma īpatsvars nefinanšu sabiedrību sektorā pieauga, pārsniedzot 50%. Visstraujākā izaugsme bija operācijās ar

nekustamo īpašumu, kur apgrozījums palielinājās vairāk nekā 2 reizes, bet būvniecībā tas pieauga gandrīz par 50%. Būtiski augot ieņēmumiem, ievērojami palielinājās operāciju ar nekustamo īpašumu rentabilitāte, ko veicināja cenu kāpums nekustamā īpašuma tirgū. Citu nozaru peļņas normas vairāk ierobežoja izmaksu kāpums, un, samazinoties rentabilitātes pieaugumam, tā saglabājās aptuveni iepriekšējā gada atbilstošā perioda līmenī.

Intensīvi investējot darbības paplašināšanā, nefinanšu sabiedrību aktīvi pieauga straujāk nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā. Izveidojoties jaunām un paplašinoties jau strādājošām nefinanšu sabiedrībām, strauji palielinājās operācijās ar nekustamo īpašumu iesaistīto aktīvu apjoms. Tas noteica būtisku šīs nozares īpatsvara pieaugumu kopējos nefinanšu sektora aktīvos. Nozare, kuras rentabilitāte bija īpaši augsta, straujo izaugsmi finansēja ar aizņēmumiem (sk. 46. att.), turklāt operāciju ar nekustamo īpašumu parāda struktūrā ļoti nozīmīgs bija banku kredītu īpatsvars. Banku informācija par izsniegtajiem kredītiem un ilgtermiņa kreditoru īpatsvara pieaugums nozares bilancē liecina, ka 1. pusgadā banku kredītu loma nozares finansējumā arvien pieauga. Cenu līmeņa kāpums nekustamā īpašuma tirgū bijis ilgstošs un noturīgs, taču tā nav garantija cenu pieaugumam ilgākā termiņā, turklāt minētā parāda līmeņa palielināšanās liecina par ievērojamu risku uzkrāšanos. Pašreizējais peļņas un rentabilitātes pieaugums mazina riskus, kas saistīti ar ievērojamu maksāspējas pasliktināšanos. Procentu maksājumu apjoms salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu dubultojās, taču to segums pat pieauga. Tomēr uzņemto risku līmenis turpināja palielināties, un pieļaujama rentabilitātes kritums, kas ļautu joprojām saglabāties pietiekamam procentu maksājumu segumam, saruka.

46. attēls

**OPERĀCIJU AR NEKUSTAMO ĪPAŠUMU
NOZARES FINANŠU RĀDĪTĀJI ATTIECĪGĀ
GADA 1. PUSGADĀ**
(%)

Arī citas ar nekustamo īpašumu saistītas nozares – būvniecības – aktīvu pieauguma temps bija daudz straujāks nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā, un pēdējos 2–3 gados arī šajā nozarē vērojams būtisks parāda līmeņa pieaugums. Taču, ņemot vērā stabilu finansējuma dominējošā īstermiņa parāda segumu ar atbilstošiem aktīviem, nozares likviditāte saglabājās pietiekama, procentu maksājumu segums bija pārliecinošs un, turpinoties straujam apgrozījuma kāpumam, peļņas normas sašaurināšanās netika novērota.

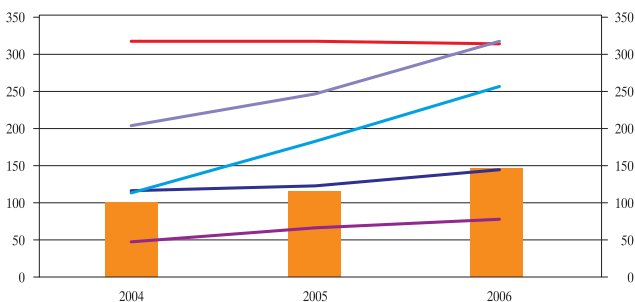
Kopumā nefinanšu sabiedrību sektora attīstībai bija raksturīga parāda līmeņa paugstināšanās. Tas palielinājās arī apstrādes rūpniecībā un nozarēs ar zemāku parāda līmeni – elektroenerģijā, gāzes un ūdens apgādē un transportā, glabāšanā un sakaros (sk. 47. att.). Maksāspējas rādītāju pasliktināšanās radīto ievainojamību joprojām mazināja augstā rentabilitāte, kas tautsaimniecībā kopumā stabilizējās (izņemot operācijas ar nekustamo īpašumu), bet tās tālāku kāpumu ierobežoja enerģijas resursu, būvmateriālu, darbaspēka u.c. izmaksu pieaugums un sasniegtais samērā augstais līmenis.

Lielākie riski saglabājās operācijās ar nekustamo īpašumu, kur strauji pieauguša

47. attēls

**NEFINANŠU SABIEDRĪBU MAKSĀTSPĒJAS
KOEFIČIENTS ATTIECĪGĀ GADA
1. PUSGADĀ
(%)**

- Tirdzniecība
- Apstrādes rūpniecība
- Operācijas ar nekustamo īpašumu
- Transports, glabāšana un sakari
- Būvniecība
- Kopā

parāda apkalpošanas nodrošināšana gan neradīja bažas, jo 1. pusgadā nozare guva ievērojamu peļņu, taču nav pamata pašauties uz pastāvīgi strauju cenu kāpumu nekustamā īpašuma tirgū, vienlaikus ar būtisku apgrozījuma pieaugumu palielinoties peļņas normai. Ņemot vērā reālāku attīstības scenāriju ar zemāku rentabilitāti, nozares nefinanšu sabiedrībām būtu jāpārskata parāda apkalpošanas nodrošināšanas iespējas un jānovērtē finansējuma struktūras ilgtspēja.

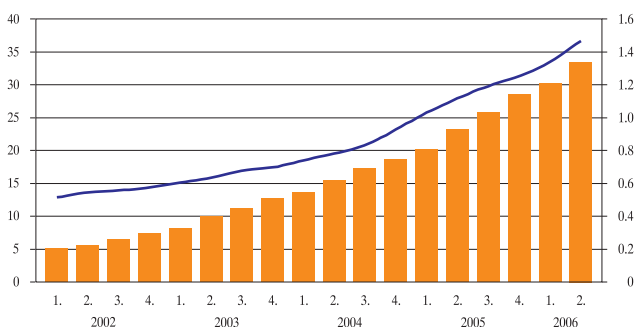
Mājsaimniecību parāds turpināja strauji palielināties; plašāks mājsaimniecību loks tika iesaistīts hipotekārajā kredītēšanā.

Lai gan mājsaimniecību noguldījumu atlikuma pieauguma temps turpināja kāpt, mājsaimniecību negatīvā neto pozīcija turpināja palielināties un 1. pusgadā sasniedza 9.5% no IKP (sk. 48. att.), t.i., mājsaimniecību saistības pret kredītiestādēm un krājaizdevu sabiedrībām pārsniedza noguldījumu apjomu. Mājsaimniecību parāds, ko veidoja saistības pret bankām, lizinga kompānijām un krājaizdevu sabiedrībām, 1. pusgadā palielinājās par 77.5% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu un sasniedza 33.4% {23.1%} no IKP (sk. 49. att.), kas joprojām ir zems rādītājs salīdzinājumā ar eiro zonas valstīm, kur tas vidēji sasniedz 60% no IKP.

48. attēls

**MĀJSAIMNIECĪBU PARĀDS¹ UN PROCENTU
MAKSĀJUMI²
(% no IKP)**

- Kopējais mājsaimniecību parāds
- Mājsaimniecību gada procentu maksājumi (labā ass)

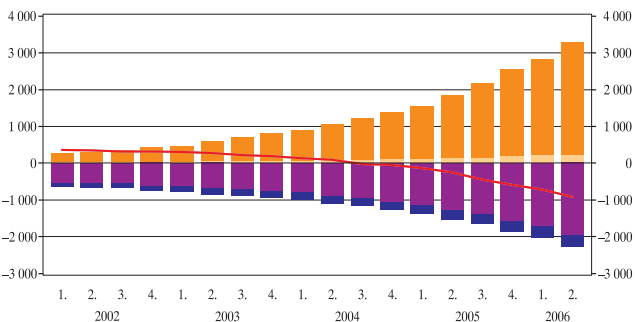

¹ Kredītiestādēm, lizinga kompānijām un krājaizdevu sabiedrībām.
² Kredītiestādēm un krājaizdevu sabiedrībām.

49. attēls

**MĀJSAIMNIECĪBU NOGULDĪJUMI MFI UN
SAISTĪBAS PRET MFI UN LĪZINGA
KOMPĀNIJĀM
(perioda beigās; milj. latu)**

- Īstermiņa parāds
- Ilgtermiņa parāds
- Īstermiņa noguldījumi
- Ilgtermiņa noguldījumi
- Mājsaimniecību neto pozīcija

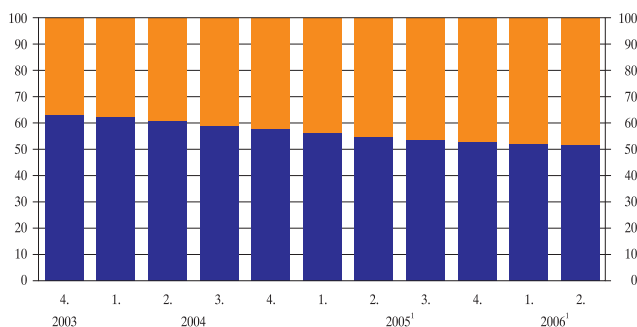
Lielāko mājsaimniecību parāda daļu veidoja mājokļa iegādei izsniegto banku kredītu atlikums. 1. pusgada beigās šo kredītu skaits sasniedza 116.4 tūkst. (par 31.1% vairāk nekā 2005. gada atbilstošajā periodā). 12.9% (2005. gada beigās – 11.4%) mājsaimniecību saņēmušas banku kredītu mājokļa iegādei. Turpinot augt nekustamā īpašuma cenām, vidējais hipotēku kredīta apjoms salīdzinājumā ar 2005. gada beigām palielinājās par 18.9% (līdz 20.1 tūkst. latu).

Paaugstinoties starpbanku kredītu procentu likmēm eiro zonā, arī mājsaimniecību procentu maksājumu apjoms pieauga straujāk (1. pusgadā – par 38.2%) un veidoja 1.5% {1.1%} no IKP. Tomēr risku mazinošs faktors varētu būt kredīta termiņa pagarināšana, kas ļautu, nemainot kopējo mēneša maksājuma apjomu, palielināt kredīta kopējo apjomu. Pieaugot procentu likmēm, palielinoties mājsaimniecību parādam un vidējām aizdevumu summām, kā arī mājokļa kreditēšanā iesaistīto mājsaimniecību lokam un saglabājoties augstam inflācijas tempam, ar mājsaimniecību kreditēšanu saistītais kredītrisks turpināja palielināties. Tomēr labvēlīgā situācija tautsaimniecības attīstībā kopumā mīkstināja šā riska ietekmi uz finanšu stabilitāti, jo gaidāms, ka pieaugs arī mājsaimniecību ienākumi. Par to liecina straujais bruto algas kāpums 1. pusgadā (20.4%), kā arī pēdējo 10 gadu zemākais bezdarba līmenis (7.5%), ko ietekmēja nodarbināto skaita palielināšanās un darbinieku aizplūšana uz ārvalstīm. To rāda arī iztikas minimuma¹⁷ un finanšu robežas¹⁸ īpatsvara pārmaiņas mājsaimniecību rīcībā esošajā ienākumā (sk. 50. att.).

50. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU RĪCĪBĀ ESOŠĀ IENĀKUMA IZLIETOJUMS (%)

■ Iztikas minimums
■ Finanšu robeža

¹ Mājsaimniecību ienākuma prognoze.

Augot eiro izsniegto kredītu īpatsvaram kredītu mājsaimniecībām kopsummā (1. pusgadā – par 9 procentu punktiem; līdz 66.7%), veidojās arvien lielāka valūtas pozīcijas nesakrītība mājsaimniecību sektorā, kas turpināja palielināt banku netiešo valūtas risku. Tomēr to mazināja lata piesaiste eiro un stabilā kursa nodrošināšana, svārstībām nepārsniedzot 2 punktus.

Tā kā tirgū dominē darījumi ar mainīgajām procentu likmēm, starpbanku procentu likmju kāpuma turpināšanās eiro zonā vidējā termiņā palielinās mājsaimniecību parāda apkalpošanas izmaksas. Tomēr aptaujās iegūtā informācija joprojām liecina, ka liela kredītņēmēju daļa ir cilvēki ar pietiekami augstiem ienākumiem, kas spēs absorbēt procentu likmju kāpumu. Kredītņēmēju loka paplašināšanās uz mājsaimniecību ar zemākiem ienākumiem rēķina, pagarinot kredītu atmaksas termiņu, notiek samērā lēnām, tomēr banku kredītriskam arvien ir tendence palielināties.

¹⁷ Preču un pakalpojumu apjoms, kas nodrošina cilvēkam sabiedrībā pieņemto minimālo iztikas līmeni. Tā lietiskais saturs apstiprināts ar Latvijas Republikas Ministru padomes 1991. gada 8. aprīļa lēmumu Nr. 95, bet groza vērtību faktiskajās cenās katru mēnesi aprēķina CSP. Iztikas minimuma aprēķinos netiek iekļauts ienākuma un sociālais nodoklis.

¹⁸ Finanšu robeža = mājsaimniecību rīcībā esošais ienākums – iztikas minimums.

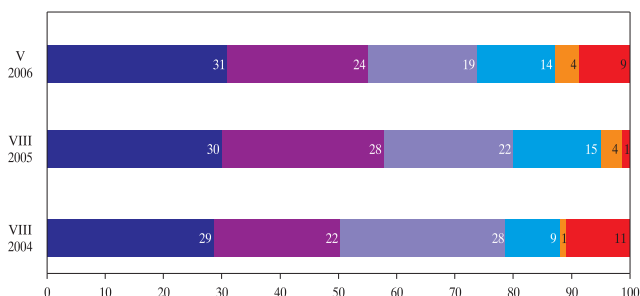
3. ielikums. 2006. gada maija iedzīvotāju aptaujas rezultātu analīze

Saskaņā ar mārketinga pētījumu un konsultāciju aģentūras SIA "Market Lab" 2006. gada maijā veiktā pētījuma "Naudas un banku sistēma Latvijā: Latvijas iedzīvotāju aptauja" rezultātiem kredītu ņēmuši 30.7% aptaujāto Latvijas iedzīvotāju (par 1.0 procentu punktu vairāk nekā 2005. gada augustā; sk. 51. att.). Tie lielākoties ir 25–49 gadus veci rīdzinieki ar vidējo speciālo vai augstāko izglītību un ienākumiem līdz 150 latiem uz vienu ģimenes locekli. Hipotēku kredītus (dzīvokļa remontam, nekustamā īpašuma iegādei, mājas būvniecībai) ņēmuši nedaudz mazāk nekā desmitā daļa respondentu. Pārējos kredītus, kuros dominē kredīti patēriņa preču iegādei, ņēmuši 23.5% respondentu (1.1% respondentu bija ņēmuši gan hipotēku kredītu, gan kredītu citiem mērķiem). Joprojām lielākais kredīta ņemšanu ierobežojošais faktors ir nepietiekami ienākumi (24%), tomēr salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu tas nedaudz samazinājās.

51. attēls

VAI PAŠLAIK ESAT PAŅĒMIS KREDĪTU KĀDĀ BANKĀ VAI LĪZINGA KOMPĀNIJĀ?
(% no visiem respondentiem)

- Jā
- Nē, nevaru atļauties
- Nē, nav vajadzības
- Nē, nevēlos būt parādā
- Nē, neuzticos bankām un līzinga kompānijām
- Nē, cits iemesls

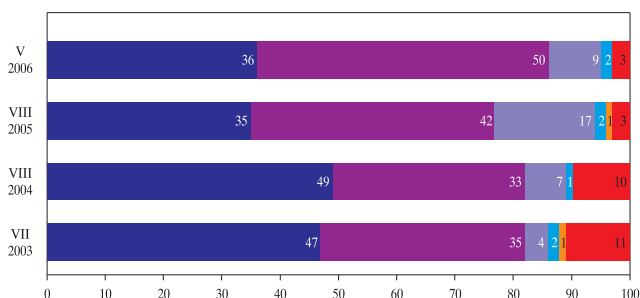

Pozitīvi vērtējams tas, ka lielākajai aptaujāto kredītņēmēju daļai mēneša maksājumi par kredītsaistībām nepārsniedz 30% no ģimenes ienākuma un salīdzinājumā ar iepriekšējo aptauju šī daļa vēl pieaugusi (sk. 52. att.). Tas varētu būt skaidrojams ar iedzīvotāju ienākumu kāpumu, jo nozīmīgi palielinājās to respondentu skaits, kuri kredīta maksājumam tērē 10–30% no saviem ienākumiem. Pieaugot mājāsaimniecību parādam, būtiski nemainījās to respondentu daļa, kuri par kredītsaistībām maksā līdz 10% no saviem ienākumiem.

52. attēls

CIK LIELU DAĻU NO JŪSU IENĀKUMIEM VEIDO MĒNEŠA MAKSĀJUMI PAR KREDĪTSAISTĪBĀM?
(% no visiem respondentiem)

- Līdz 10%
- 11–30%
- 31–50%
- 51–80%
- Vairāk nekā 80%
- Grūti pateikt

Vērtējot savas kredīta atmaksāšanas spējas nākotnē, respondenti, kuri ņēmuši kredītus ar mainīgu procentu likmi, bijuši piesardzīgi: 41% šo respondentu, mēneša maksājumiem pieaugot par 20–25% (atbilst procentu likmes kāpumam aptuveni par 2–3 procentu punktiem, ja kredīta termiņš ir 20 gadu, un par 4–5 procentu punktiem, ja kredīta termiņš ir 10 gadu), būs spiesti būtiski ierobežot citus izdevumus.

Tā kā skaitliski lielāko kredītu daļu veido patēriņa kredīti, kas visbiežāk ir ar fiksētu procentu likmi, aptaujas rezultāti neliecina par procentu likmju nozīmīgu ietekmi uz lielu mājāsaimniecību skaitu.

Uz jautājumu par plāniem ņemt kredītu tuvākā gada laikā 16.9% respondentu atbildēja, ka, iespējams, ņems kredītu, t.sk. hipotēku kredītu – 5.1%. Vairāk nekā pusei šo respondentu jau bija kāds kredīts (galvenokārt patēriņa kredīts). Hipotēku kredītus plāno ņemt galvenokārt vai nu augstākā un vidējā līmeņa vadītāji, vai ierēdņi. Šo respondentu vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli ir līdz 200 latiem, bet mājokļa kopējā platība – 30–70 m². Aptauja rāda, ka visvairāk respondentu kredītu ņemtu nekustamā īpašuma

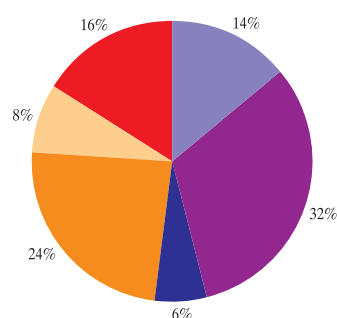
remontam, nedaudz mazāk – tā iegādei. Tā kā joprojām liela daļa mājsaimniecību nevar atļauties ņemt kredītu, tas būtiski ierobežo banku un citu finanšu starpnieku izaugsmes potenciālu tuvākajos gados.

Kopumā iedzīvotāju aptaujas rezultāti liecina, ka kredītņēmējiem parāda apkalpošanas nasta nedaudz samazinājās, tomēr, vērtējot savas kredīta atmaksāšanas spējas procentu likmju kāpuma apstākļos (virš 200 bāzes punktiem), kredītņēmēju vairākums atzina, ka varēs to absorbēt, bet uz citu izdevumu būtiskas samazināšanas rēķina. Kopumā kredītešanā iesaistīto mājsaimniecību īpatsvars aug lēni, kas lielā mērā atspoguļo lielas mājsaimniecību daļas zemo maksātspēju. Vairāk nekā pusei mājsaimniecību, kas tuvākā gada laikā plāno ņemt kredītu nekustamā īpašuma iegādei, būvniecībai vai remontam, jau ir kāds kredīts (sk. 53. att.). Tas nozīmē, ka mājsaimniecībām izsniegto kredītu izaugsmi tuvākajā laikā nodrošinās galvenokārt esošie kredītņēmēji, uzņemoties jaunas saistības.

53. attēls

**TO RESPONDENTU SADALĪJUMS, KAS TUVĀKĀ
GADA LAIKĀ PLĀNO ŅEMT KREDĪTU
NEKUSTAMĀ ĪPAŠUMA IEGĀDEI,
BŪVNICĪBAI VAI REMONTAM
(%)**

- Jau ir hipotēku kredīts
- Ir patēriņa kredīts
- Ir gan patēriņa, gan hipotēku kredīts
- Līdz šim nebija vajadzības ņemt kredītu
- Līdz šim nevarēja atļauties ņemt kredītu
- Nav kredīta citu iemeslu dēļ

9. NFS

NFS nozīme joprojām bija neliela, lai gan to aktīvu pieauguma temps bija augsts.

NFS¹⁹ aktīvi 1. pusgada beigās palielinājās līdz 1.6 mljrd. latu. Lai gan kopš 2004. gada 3. ceturkšņa NFS aktīvu īpatsvars finanšu sistēmā pakāpeniski palielinājies, 2006. gada 1. pusgada beigās tas bija samērā neliels (11.2%). NFS lielākā nozīme bija līzings kompānijām – 1. pusgada beigās to aktīvi veidoja 56% no visiem NFS aktīviem.

Aizdevumi bija nozīmīga NFS aktīvu daļa. Pensiju fondiem un ieguldījumu fondiem noteikti aizdevumu ierobežojumi, savukārt līzings kompāniju (lielākie aizdevēji NFS) un citu finanšu starpnieku (otrie lielākie aizdevēji NFS) aizdevumu īpatsvars NFS aktīvos bija 40–85%. Aizdevumi rezidentiem bija lielākā aizdevumu daļa, tāpēc svarīga ir NFS aizdevumu rezidentiem struktūras analīze. Būtiski novērtēt finanšu sabiedrību aizdevumu portfeļa diversifikāciju, jo, atsevišķu tautsaimniecības sektoru attīstībā notiekot nevēlamiem procesiem, aizdevumu nepietiekama diversifikācija var negatīvi ietekmēt finanšu sabiedrību darbību.

Ar 2006. gada 1. ceturksni CSP ievieša jaunu pārskatu par līzings sektora aizdevumiem. Līzings kompānijas turpmāk reizi ceturksnī sniegs informāciju par finanšu līzings un faktoringa darījumu atlikumiem, jaunajiem darījumiem, portfeļa termiņstruktūru un aizdevumiem nozaru un valūtu dalījumā.

2006. gada 1. pusgada beigās līzings un faktoringa aizdevumu atlikums bija 908.8 milj. latu. Apjoma ziņā visnozīmīgākā kopējā līzings kompāniju aizdevumu portfeļa sastāvdaļa ir finanšu līzings (71.8% no visa aizdevumu atlikuma).

Dati par finanšu līzings portfeli rezidentu sektoru dalījumā liecina, ka aizdevumi

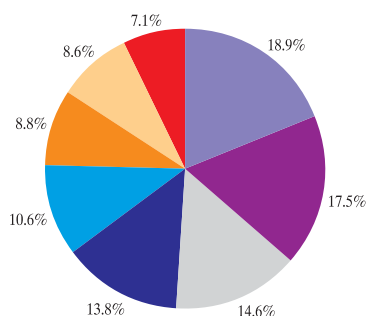
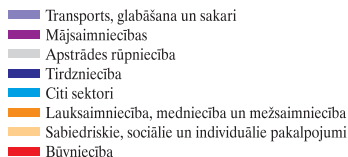
¹⁹ Līzings kompānijas, riska un dzīvības apdrošināšanas kompānijas, 3. līmeņa pensiju fondi, ieguldījumu fondi, krājaizdevu sabiedrības un pārējie finanšu starpnieki.

bija diezgan vienmērīgi sadalīti starp dažādiem tautsaimniecības sektoriem. Finanšu līzings pakalpojumus vairāk izmantoja tie tautsaimniecības sektori, kuru īpatsvars banku aizdevumos bija mazāks. Visintensīvāk līzings pakalpojumus izmantoja transporta, glabāšanas un sakaru nozares sabiedrības (īpatsvars kopējā rezidentiem izsniegtā finanšu līzings apjomā – 18.9%), kā arī apstrādes rūpniecības un tirdzniecības uzņēmumi (īpatsvars attiecīgi 14.6% un 13.8%; sk. 54. att.). Nedaudz mazāk finanšu līzings pakalpojumus izmantoja lauksaimniecības, medicīnas un mežsaimniecības un būvniecības uzņēmumi (attiecīgi 8.8% un 7.1%). 1. pusgada beigās daudz finanšu līzings darījumu bija veikts ar rezidentu māsaimniecībām (17.5% no kopējā finanšu līzings atlikuma).

54. attēls

REZIDENTIEM IZSNIEGTĀ FINANŠU LĪZINGA PORTFEĻA SADALĪJUMS PA NOZARĒM

(2006. gada 1. pusgada beigās; %)

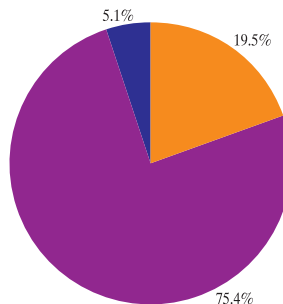

Finanšu līzings portfeli 1. pusgadā dominēja eiro izsniegtie aizdevumi (75.4%). Mazāks bija latos un ASV dolāros izsniegto aizdevumu īpatsvars (attiecīgi 19.5% un 5.1%; sk. 55. att.). Līzings kompāniju faktūrkreditēšanas portfeli valūtu struktūrā lati un eiro bija vienlīdz nozīmīgi – abu valūtu īpatsvars bija aptuveni 43%. ASV dolāra īpatsvars faktūrkreditēšanas portfeli bija 10.1%. Finanšu līzings un faktūrkreditēšanas portfeli valūtu struktūra bija diezgan līdzīga banku kredītporfeli valūtu struktūrai. Valūtu struktūru galvenokārt noteica attiecīgo valūtu procentu likmju attīstība.

55. attēls

FINANŠU LĪZINGA PORTFEĻA VALŪTU DALĪJUMS

(2006. gada 1. pusgada beigās; %)

Vērtējot māsaimniecību kopējo parādu, jāņem vērā ne vien banku, bet arī citu NFS sabiedrību (pārsvārā – pārējo finanšu starpnieku) māsaimniecībām izsniegto aizdevumu atlikums. Pārējie finanšu starpnieki galvenokārt izsnieguši aizdevumus māsaimniecībām (1. pusgada beigās māsaimniecībām izsniegto aizdevumu īpatsvars – 63.4%). Pārējo finanšu starpnieku un līzings kompāniju aizdevumi privātpersonām 1. pusgada beigās kopā sasniedza 209.5 milj. latu (7.0% no attiecīgo banku kredītu atlikuma).

10. KONKURENCE UN KONCENTRĀCIJA LATVIJAS BANKU SEKTORĀ

Konkurence jebkurā tautsaimniecības nozarē, arī banku sektorā, ir būtisks priekšnoteikums efektivitātei, inovācijām, cenu līmenim, izvēles iespējām, patērētāju labklājībai un resursu izvietojumam tautsaimniecībā, īpaši, ja bankām ir svarīga loma tautsaimniecībā, kā tas ir Latvijā.

Gan konkurence, gan koncentrācija ir grūti mērāmi lielumi, jo ir dažādi objektīvi iemesli, kas tos ietekmē un kas nav saistīti ar tautsaimniecību (piemēram, vēsturiskie, kultūras, tradīciju u.c.). Visbiežāk izmantotie rādītāji ir HHI un koncentrācijas rādītāji (piemēram, CR5).

Pēc pievienošanās ES Latvijai ir saistoša vienošanās par Eiropas vienoto iekšējo tirgu, un visas EEZ bankas, kurām ir savas valsts centrālās bankas izsniegta licence, var sniegt pakalpojumus Latvijā, arī neatverot pārstāvniecību vai filiāli. Līdz 2006. gada 1. pusgada beigām FKTK par pakalpojumu sniegšanu Latvijā bija saņēmusi 110 iesniegumu no EEZ bankām. Tomēr pagaidām šo banku darbība nefinānsu sektorā nebija aktīva, tātad arī konkurenci šīs bankas būtiski neietekmēja.

HHI

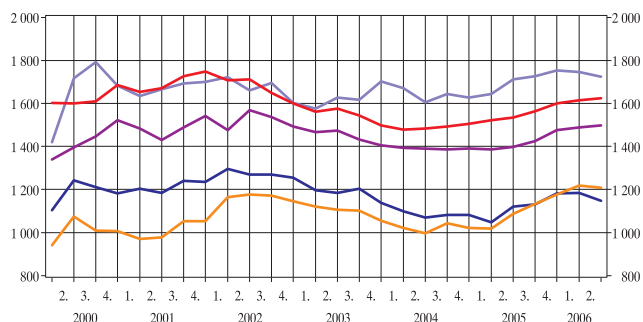
HHI²⁰ izmanto, lai noteiktu konkurences līmeni kādā tirgus segmentā vai apakšsektorā. Šo indeksu ietekmē divi rādītāji – dalībnieku skaits tirgū un to tirgus daļa.

Latvijas banku sektora aktīvu HHI pēdējos gados nedaudz pieaudzis (sk. 56. att.), tomēr arvien saglabājas mērena koncentrācija, kas liecina par veselīgu konkurenci. Tās izskaidrojams ar pietiekami lielu banku skaitu, kas apgrūtina iespēju kādai no bankām iegūt dominējošu stāvokli tirgū.

56. attēls

HHI LATVIJAS BANKU AKTĪVIEM, KREDĪTIEM UN NOGULDĪJUMIEM (%)

— Aktīvi
— Noguldījumi
— Kredīti
— Rezidentiem izsniegtie kredīti
— Rezidentu noguldījumi

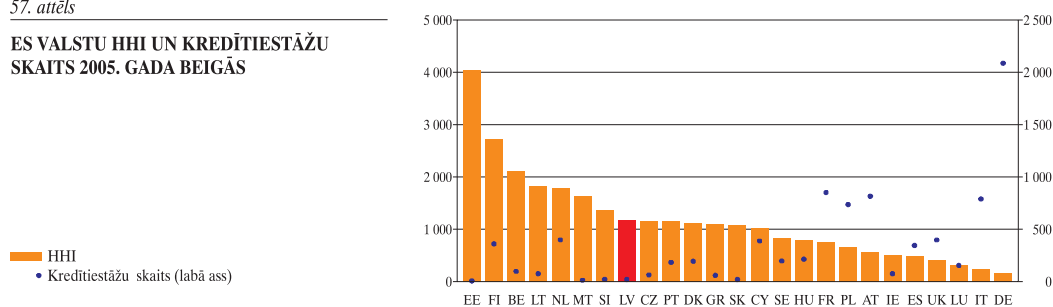
Tomēr dažādu pakalpojumu un produktu konkurences līmenis atšķiras. Daļēji tas atkarīgs no to dalībnieku skaita, kuri piedāvā konkrēto pakalpojumu. Augstākais HHI bija rezidentu noguldījumiem, kas liecina par to, ka šie noguldījumi galvenokārt koncentrēti atsevišķās lielākajās bankās. Turpretī, apskatot visus piesaistītos noguldījumus, redzams, ka koncentrācija bija daudz mazāka, jo visas bankas Latvijā piesaista noguldījumus (vai nu no rezidentiem, vai no ārvalstu noguldītājiem). Savukārt rezidentiem izsniegto kredītu HHI tikai nedaudz pārsniedza kopējo izsniegto kredītu HHI, jo kredīti galvenokārt tiek izsniegti rezidentiem. Kopumā kredītu HHI nedaudz palielinājās, kas liecina par lielāko banku tirgus daļas pakāpenisku pieaugumu, bet noguldījumu HHI kāpums 2006. gadā mazinājies, tātad lielāko banku tirgus daļas šajā sektorā nepieauga vai pat nedaudz samazinājās.

²⁰ HHI = $\sum_{i=1}^n s_i^2$, kur s_i ir i bankas tirgus daļa.

Zemāks HHI pārsvarā ir valstīs, kurās kredītiestāžu skaits ir lielāks, bet valstīs ar mazu banku skaitu HHI ir augstāks, tomēr ir arī izņēmumi (sk. 57. att.). Konkurēnce Latvijā šādā skatījumā bija samērā spēcīga, jo tās HHI ir zemāks nekā vairākām citām valstīm ar mazu banku skaitu. 10 ES valstīm HHI 2005. gadā salīdzinājumā ar 2004. gadu samazinājās, bet Latvijas HHI palielinājās visstraujāk, atspoguļojot lielāko banku tirgus daļas pieaugumu.

57. attēls

ES VALSTU HHI UN KREDĪTIESTĀŽU SKAITS 2005. GADA BEIGĀS

Koncentrācijas rādītājs CR5

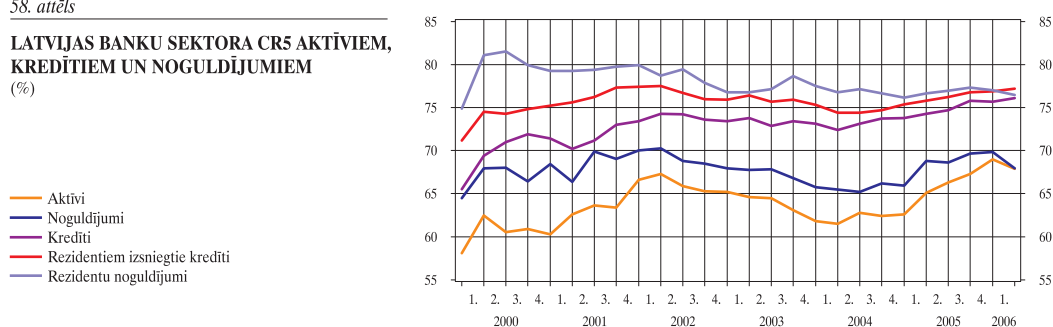
Viens no biežāk lietotajiem koncentrācijas rādītājiem ir CR5, kas rāda tirgus daļu, kuru kontrolē piecas lielākās bankas.

Taču CR5 neparāda, kāds ir šo banku relatīvais lielums. Tāpēc šā rādītāja izvērtēšanai ņemta vērā arī katras atsevišķas bankas tirgus daļa.

Izmantojot CR5, situācija Latvijā raksturojama, līdzīgi kā izmantojot HHI: konkurence kreditēšanā ir mazāka nekā noguldījumu piesaistīšanā (sk. 58. att.). Turklāt piecu lielāko banku tirgus daļai kreditēšanā ir tendence pieaugt, ko nosaka dažu lielāko banku būtiskā ietekme kredītu tirgū Latvijā. CR5 rezidentu noguldījumu tirgū nedaudz samazinājās.

58. attēls

LATVIJAS BANKU SEKTORA CR5 AKTĪVIEM, KREDĪTIEM UN NOGULDĪJUMIEM (%)

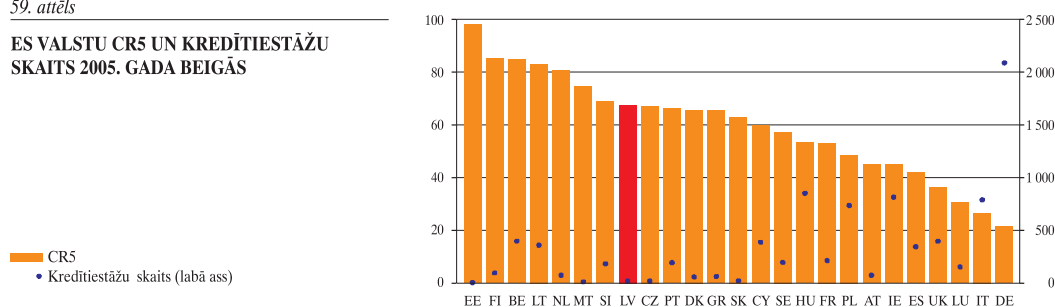

Salīdzinājumā ar pārējām ES valstīm (2005. gada dati) Latvijas CR5 ir līdzīgs citu valstu ar mazu banku skaitu koncentrācijas rādītājiem (sk. 59. att.).

HHI un CR5 (rēķināts banku aktīviem) rāda, ka banku konkurence Latvijā salīdzinājumā ar citām ES valstīm, īpaši ar citām Baltijas valstīm un Ziemeļvalstīm, ir diezgan augsta. Tomēr HHI aprēķini atsevišķiem tirgus segmentiem vai produktiem (kredīti, noguldījumi) liecina, ka konkurences līmenis tajos ir zemāks nekā Latvijas banku sektorā kopumā.

59. attēls

ES VALSTU CR5 UN KREDĪTIESTĀŽU
SKAITS 2005. GADA BEIGĀS

11. JAUNĀ PIEEJA KAPITĀLA PIETIEKAMĪBAS NOVĒRTĒŠANAI

Kopš 1988. gada, kad Bāzeles Banku uzraudzības komiteja pieņēma Vienošanos par kapitālu (*The Capital Accord*), situācija finanšu tirgū būtiski mainījies (radušies daudzi jauni finanšu instrumenti, paplašinājusies modeļu izmantošana risku lieluma noteikšanai, strauji attīstījušās risku vadības un kontroles metodes un paņēmieni), tāpēc Bāzeles Banku uzraudzības komiteja nolēma izstrādāt jaunu Vienošanos par kapitālu (*The New Capital Accord or Basel 2*). Bāzeles Banku uzraudzības komiteja 2004. gadā publicēja jauno Vienošanos par kapitālu (tālāk tekstā – Bāzele II), kas būtiski mainīja kredītriska kapitāla prasības aprēķināšanas kārtību, ieviesa kapitāla prasību operacionālajam riskam, palielināja banku uzraudzības institūciju lomu kapitāla prasību noteikšanā un ievērošanā atbilstoši bankas darbībai piemēroto risku profilam un izvirzīja jaunas prasības informācijas atklāšanai. Attiecīgie principi iestrādāti Eiropas Padomes 2006. gada 14. jūnija Direktīvā 2006/48/EK par kredītiestāžu darbības sākšanu un veikšanu un Direktīvā 2006/49/EK par ieguldījumu sabiedrību un kredītiestāžu kapitāla pietiekamību un stāsies spēkā 2007. gada 1. janvārī.

Jaunā pieeja kapitāla pietiekamības novērtēšanai pamatojas uz trim pilāriem. Pirmais pilārs nosaka minimālās kapitāla prasības kredītriskam, operacionālajam riskam un tirgus riskiem. Vienkāršākā pieņemtā kredītriska kapitāla prasības noteikšanas metode ir standartizētā pieeja (*Standardised Approach*), saskaņā ar kuru bankas aktīvu un ārpusbilances posteņu nosacītās riska pakāpes noteikšanai tiek izmantoti reitingu aģentūru piešķirtie reitingi. Ja kādai aktīvu kategorijai nav piešķirts ārējais reitings, noteiktas fiksētas nosacītās riska pakāpes. Paredzētas piecas nosacītās aktīvu un ārpusbilances posteņu riska svēršanas pakāpes, tajās papildus pašlaik izmantojamām 0%, 20%, 50% un 100% nosacītajām riska pakāpēm iekļaujot arī 150% nosacīto riska pakāpi. Sarežģītāka ir uz iekšējiem reitingiem balstītā pieeja (*Internal Rating-based Approach; IRB*), kurā ietverta kredītriska novērtēšanas pamatpieeja (*Foundation IRB Approach*) un kredītriska novērtēšanas attīstītā pieeja (*Advanced IRB Approach*). Operacionālā riska kapitāla prasības noteikšanai var piemērot attiecīgi vai nu vienkāršāko pieeju – pamatrādītāja pieeju (*Basic Indicator Approach*) –, vai vienu no sarežģītākām pieejām – standartizēto pieeju, vai arī attīstīto riska mērīšanas pieeju operacionālā riska novērtēšanai (*Advanced Measurement Approach*). Izmantojot sarežģītākās pieejas, iespējams precīzāk noteikt risku lielumu, bet šo pieeju izmantošanas priekšnosacījums ir augstāks risku pārvaldīšanas līmenis un sistēma, kas nodrošina precīzētu riska lieluma noteikšanu. Iespēju aprēķināt kapitāla prasību kredītriskam, lietojot uz iekšējiem reitingiem balstīto pieeju, un iespēju aprēķināt kapitāla prasību operacionālajam riskam, izmantojot attīstīto riska mērīšanas pieeju, ar uzraudzības institūcijas atļauju varēs sākt lietot ar 2008. gada 1. janvārī.

Otrais pilārs paredz, ka, ņemot vērā to, ka pirmajā pilārā noteiktais minimālais pašu kapitāla līmenis var arī nebūt pietiekams visu bankas risku segšanai, bankai

pašai jārēķina visu būtisko risku (gan pirmajā pilārā iekļautajiem, gan neiekļautajiem riskiem (procentu risks netirdzniecības portfelī, koncentrācijas risks, juridiskais un reputācijas risks u.c.)) segšanai nepieciešamais kapitāls un jānodrošina adekvātas iekšējās risku pārvaldīšanas un kontroles sistēmas izveidošana un darbība.

Īpaši uzsvērtā laikus veiktu uzraudzības institūcijas korektīvo pasākumu nozīme, lai novērstu iespējamo bankas kapitāla samazinājumu zem minimāli nepieciešamā līmeņa. Otrais pilārs paredz uzraudzības institūcijai tiesības noteikt paaugstināto kapitāla prasību atsevišķām bankām, pamatojoties uz bankas risku profila novērtēšanu.

Trešā pilāra mērķis ir veicināt tirgus disciplīnu, paplašinot par bankas darbību atklājamās informācijas klāstu un regularitāti. Publiskojamā informācija ietver datus par bankas risku profilu un kapitāla apmēru.

2007. gads ir pārejas periods, kad kredītiestādei ir dota iespēja turpināt aprēķināt kapitāla pietiekamību saskaņā ar pašlaik spēkā esošajiem noteikumiem. Lielāka daļa no Latvijas bankām plāno izmantot standartizēto pieeju kredītriska kapitāla prasības aprēķinam. Vēlmi saņemt atļauju²¹ ar 2008. gada 1. janvāri aprēķināt kredītriska kapitāla prasību, lietojot uz iekšējiem reitingiem balstīto pieeju, paudušas trīs Latvijas banku mātessabiedrības. Aprēķināt kapitāla prasību operacionālajam riskam, izmantojot attīstīto mērišanas pieeju, plāno viena Latvijas banku mātessabiedrība. Neraugoties uz izmantoto pieeju, bankas pašu kapitāls 2007. gadā nevarēs būt mazāks par 95% no minimālā pašu kapitāla, kas aprēķināts, izmantojot līdzšinējo aprēķināšanas kārtību (2008. gadā – 90%; 2009. gadā – 80%).

Bāzeles Banku uzraudzības komiteja veica Bāzeles II ietekmes izpēti uz tirgus dalībnieku minimālo kapitāla prasību lielumu 40 valstu kredītiestādēs, t.sk. ES valstu bankās.²² Kaut arī pētījums neaptvēra vairākas ES10 valstis, t.sk. Latviju, Latvijas tirgus atbilst ES 2. grupas bankām (samērā nelielas bankas). Pētījumā secināts, ka, piemērojot standartizēto pieeju kredītriska kapitāla prasības aprēķinam, kā arī papildus aprēķinot kapitāla prasību operacionālajam riskam, ES 2. grupas bankām kapitāla prasības lielums palielināsies par 1% salīdzinājumā ar kapitāla prasības pašreizējo līmeni. Ja kredītriska kapitāla prasība tiks rēķināta, izmantojot uz iekšējiem reitingiem bāzēto pamatpieeju, ES 2. grupas bankām kapitāla prasību kopsумma samazināsies par 20%. Kopumā secināts, ka jaunā kapitāla prasību aprēķināšanas sistēma veicinās banku sistēmas stabilitāti, uzlabos risku pārvaldīšanu, kā arī ļaus efektīvāk izvietot kapitālu, kas savukārt labvēlīgi ietekmēs ES tautsaimniecību ilgtermiņā.

²¹ Saskaņā ar ES Direktīvas 2000/48/EK nosacījumiem banku grupa, kuras mātessabiedrība ir ES valstī reģistrēta banka, pieteikumu atļaujas saņemšanai lietot attīstītās risku novērtēšanas metodes (t.i., uz iekšējiem reitingiem balstīto pieeju kredītriska noteikšanai, attīstīto operacionālā riska mērišanas pieeju, iekšējā modeļa metodi darījuma partnera kredītriska noteikšanai) iesniedz tikai mātessabiedrības uzraudzības institūcijai. Jebkuru lēmumu par minēto atļauju izsniegšanu, neizsniegšanu vai anulēšanu pieņem mātessabiedrības uzraudzības institūcija, sadarbojoties ar iesaistīto ES valstu uzraudzības institūcijām.

²² "Third Quantitative Impact Study", *Basel Committee on Banking Supervision*.